

Filatelisten

Svensk filatelistisk tidskrift | Årgång 125 | Nr 1 2024

Bältesspännarna

Ubåtspost

Vår fåglar och formklassiker
– årets första svenska utgåvor

För medlemmar!

Postmästaren

Traderas säljtävling för filatelister

Var med och tävla i tre olika grenar med chans att vinna fina priser från Leuchtturm och 500 annonser utan osåltavgifter under mars månad!

Tävlingen pågår under hela februari 2024 och är endast öppen för medlemmar i SFF. Både privatpersoner och företag är välkomna att delta.

Läs mer på:
tradera.com/info/postmastaren-2024/

TRADERA™

Bli medlem nu!

Sveriges Filatelistförbund
Glasfibergatan 8, 125 45 Älvsjö
tel. 073-203 02 00
e-post: info@sff.nu
www.filatelisten.se

Välkommen till Karlstad 2024 hälsar Sola i Kallsta

Utställare, handlare och besökare hälsas varmt välkomna till Karlstad den 30 augusti - 1 september 2024 för frimärks- och vykortsutställningen Karlstad 2024.

Utställningen arrangeras av Karlstads Filatelist- och Vykortsförening och Kils Frimärksförening i samarbete med Sveriges Filatelistförbund och Sveriges Frimärksungdom.

Partners är Philea, Nordisk Filateli och Norsk Filatelistforbund.

Centrum för arrangemanget blir Nöjesfabriken med stor utställningshall, två restauranger och pub med bowling. Nöjesfabriken ligger ca 10 minuters promenad från centrala Karlstad och järnvägsstationen.

**Karlstad
2024**

Huvudsponsor

Mediapartner

Filatelisten

Svensk filatelistisk tidskrift Nummer 1 2024 | Årgång 125

Filatelisten är Sveriges Filatelistförbunds medlemstidning och ges ut med åtta nummer 2024.

Filatelisten trycks hos Linderoths tryckeri i Vingåker.

Prenumeration: 620:-/år (inom Sverige)
Vid medlemsfrågor/utebliven tidning, kontakta SFF:s kansli: 073-203 02 00

Redaktionen adress:
SFF – Filatelisten | SFF Kansli
Glasfibergratan 8, 2 trappor
125 45 Älvsjö
E-post: redaktion@sff.nu

Ansvarig utgivare: Rikard Azelius

Hemsida: www.filatelisten.se

Utgivningsplan 2024:
Vår, fredag vecka: 5, 10, 15, 20
Höst, fredag vecka: 35, 40, 45, 50

Annonserpriser:
1/1 sida 5.290:-
1/2 sida 2.790:-
1/4 sida 1.490:-
1/8 sida 790:-
1/16 sida 390:-
Småannonser på Marknadsplatsen 100:-

**Annonsbokning till nästa nummer
senast 14/2. PDF-original 20/2.**

ISSN 1100-0198

OBS! Eftertryck, helt eller delvis, tillåts inte utan utgivarens godkännande. För insänt icke beställt material ansvaras ej. Den som sänder material till SFF – Filatelisten anses medge publicering och lagring. Eventuell beskattning av vinster i tidskriftens tävlingar svarar pristagaren för. Citera oss gärna men ange källan.

Omslagsbild: Sanna, Pixabay

Och så hade snön försvunnit...

Eftersom jag bor i södra Skåne så har snön försvunnit. Så mycket snö som vi sett den här vintern har vi inte sett på många många år.

Men nog om snö, det är dags att presentera mig. Glenn Larsson heter jag och tillträder som förbundssekreterare från 1 februari. Jag är en väldigt idrottsintresserad kille som efter 28 år på sportkedjan Stadium valt att kliva av det tåget för att hoppa på ett mycket spännande jobb som förbundssekreterare för Sveriges Filatelistförbund och Sveriges Frimärksungdom.

Jag har samlat frimärken sedan jag var tio år och varit drivande i Svedala Unga Frimärkssamlare, inklusive mässan Stamps in Svedala. Sedan fem år tillbaka har jag även varit ordförande för Sveriges Frimärksungdom. Jag kommer att vara en del av redaktionskommittén framöver och vara med och utveckla den fina tidningen Filatelisten. NU KÖR VI!

Glenn Larsson, Förbundssekreterare SFF & Sfu

Redaktionskommitté

Rikard Azelius	rikard.azelius@vinge.se
Lars-Håkan Jonasson	lhj@bahnhof.se
Mikael Blomquist	mikael.blomquist@telia.com
Peter Johansson	petersjohansson@yahoo.com

Förbundskansli

Besöksadress Glasfibergratan 8, 2 tr, Älvsjö
Postadress Glasfibergratan 8, 125 45 Älvsjö
Telefon: 073 - 203 02 00

(helst måndag - torsdag
09.00 - 11.00, andra tider kan
du lämna ett meddelande eller
skicka ett mejl)

E-post kansli@sff.nu
Internet www.filatelisten.se,
eller scanna qr-koden.

Bankgiro 581-6772
Swish 123 009 62 97

Sveriges Filatelistförbund, SFF är en öppen oberoende ideell riksorganisation som har till uppgift att främja samlandet av samt organisera samlare av frimärken, vykort och övriga filatelistiska objekt.

Innehåll

- 6 Ordföranden har ordet
- 7 Krönika av Andreas Tärnholm
- 8 Styrelsen informerar
- 10 Auktionskrönikan
- 16 De upp-och-nervända baktrycken på 3 öre
Liggande Lejon, typ II
- 19 Carl Milles och svensk lokalpost
- 22 Filatelistens samlarskola nr 242
- 24 Var i hela världen...?
- 25 SSPD:s uppmuntringspris till Mikael Carlsson
- 26 Berömda frimärken nr 1
- 28 Recension Klassisk hela-världen-katalog
- 30 Döda frimärksländer nr 15
- 33 Filateli från förr
- 34 Vårfåglar och formklassiker
– årets första svenska utgåvor
- 37 Landet runt
- 40 Ubåtspost
- 44 Bältesspännarna
- 46 Nordiska Frimärken – nya utgåvor
- 48 Kommande aktiviteter
- 50 Förordningar angående postväsendet nr 9
- 56 Hurra, hurra!
- 57 Frågor och svar
- 58 Annonsspussel – Tävlning
- 60 Marknadsplatsen
- 61 Annonser

Välkommen med artiklar och läsarinlägg till redaktion@sff.nu som bifogade worddokument. Bilder bifogas separat (helst i JPG-format). Skriv noga vem som författat artikeln samt tagit bilderna.

*Nästa nummer kommer
ut den 8 mars*

Ordföranden har ordet

Jag hoppas att alla läsare har haft en riktigt skön jul och ett trevligt helgfirande. Julen var grön på de flesta håll i Skåne och det kändes som att det skulle bli ytterligare en varm och regnig vinter. Men efter nyår slog det om och det kom snö och det blev en vit vinter som har hållit i sig längre än vanligt. Det är trevligt med snö och det ljus som snön för med sig, men det förde också med sig att det blev kaos på vägarna för lastbilarna, vilket ledde till stopp. Själv blev jag sittande i 20 timmar på E 22:an innan man kunde ta sig därifrån. Som tur var hade jag en fulltankad bil med fungerande värme. Det fanns gott om tid att tänka på inte minst på filateli och på vad som händer under 2024.

Planeringen för Karlstad 2024 (den 30 augusti till den 1 september 2024) där SFF och Sfu är medarrangörer, är i full gång och Bulletin 1 med anmälningsblankett och reglemente har skickats ut. Den finns också på utställningens hemsida <https://www.karlstad2024.se>. Det kommer att bli en regional och en nationell utställning i Karlstad. Det går utmärkt att anmäla sig till någon av utställningarna nu.

I år är det Norges tur att anordna Nordia-utställning. Den kommer att genomföras i Langesund ungefär 1,5 timmars bilfärd söder om Oslo den 31 maj till 2 juni 2024. Det går fortfarande bra att fram till den 20 februari 2024 anmäla sig till denna utställning. Ni

hittar reglemente och anmälningsblankett på utställningens hemsida <https://nordia2024.no>.

Nordia roterar mellan de nordiska länderna i en femårscykel. Nästa år, 2025, är det Sveriges tur att anordna Nordia. Förra gången det var Sveriges tur var 2020 och Malmö var platsen där utställningen skulle gå av stapeln. Planeringen var långt gången då utställningen tvingades ställas in på grund av pandemin. Nu är planeringen för Nordia 2025 i full gång och både SFF och Sfu kommer att vara medarrangörer. Jag får återkomma när det finns mer detaljer att informera om.

Glenn Larsson har börjat hos SFF den 1 februari 2024 och han kommer att fokusera på medlemsrekrytering, samarbetet med sponsorer och annonsörer, lokala föreningar samt vidareutveckla förbundets utbildnings- och utställningsverksamhet.

Det blev mycket om utställningar denna gång, så jag kommer fokusera på annat nästa gång.

Rikard

Sveriges Filatelistförbund Glasfibergratan 8, 125 45 Älvsjö | Telefon: 073-203 02 00 | www.sff.nu

Styrelse

Ordförande: Rikard Azelius,
Otto Lindblads väg 13, 224 65 Lund
Rikard.Azelius@vinge.se

Vice ordförande: Lars Nordberg,
Maskinmästaregatan 2,
233 43 Svedala

Sekreterare: Ulf Nilsson,
Riksvägen 4, 241 94 Hurva

Kassör: Thomas Hagström,
Snickarstigen 1, 144 33 Rönninge

Ledamot: Mikael Blomquist, Lund-
grensgatan 7, 652 21 Karlstad

Ledamot: Cajsa Ojakangas, Hjärne-
gatan 6, 3 tr, 112 29 Stockholm

Ledamot: Lars-Håkan Jonasson,
Coromantvägen 28, 862 40 Njurunda

Valberedning

Christer Mårtensson (sammankallande)
Rönnevägen 1, 247 60 Veberöd

Revisor

Jan-Olof Ljungh, Falsterbovägen
100, 239 40 Falsterbo

Ulf Wahlgren, Blåbärsgratan 21,
212 29 Malmö

Riksföreningar

Asiensamlarna
Christer Svensson, Kattfots-
backen 12, 165 73 Hässelby

Islandssamlarna
Mikael Magnusson, Fyrspans-
gatan 65, 165 64 Hässelby
www.islandssamlarna.se

Svenska Czeslaw Slania-Samfundet
www.slantiasamfundet.com

Hembygdsfilatelisterna

Anders Bock, Runebergsgatan 3,
114 29 Stockholm
<https://hembygdsfilatelisterna.se>

Bältespännarna

Christer Wahlbom, Humlegränd 6A,
179 60 Stenhamra
<https://sfb.hembygdsfilatelisterna.se>

Haftessamlarna

Bo Göransson, Emil Spelares väg 4,
395 97 Läckeby
www.haftessamlarna.se

SSPD – Sällskapet för svensk posthistorisk dokumentation

Leif Ruud, Malmvägen 48,
141 71 Segeltorp
www.sspd.se

Svenska Motivsamlare SMS

Tommy Samuelsson
Romsås 113, 523 98 Hökerum
romsas113@telia.com
www.svenskamotivsamlare.se

Svenska Vykortsföreningen

Benny Kullinger
Höganäsgratan 6B, 753 30 Uppsala
www.samlavykort.se

Krönika av Andreas Tärnholm

Varför ställer jag ut?

Jag började i tidig ålder att samla på frimärken. Samlingarna sorterades och ordnades i olika former av album från A till Ö och placerades i bokhyllan, det var samlarglädje. Samlarglädjen känner vi alla filatelister till, att få fylla en lucka i samlingen eller att äntligen finna det där speciella objektet som man letat efter under en längre tid. Känslan är svårbeskrivbar, endorfinerna rusar.

Jag kom tidigt i kontakt med utställningsverksamhet och redan som ungdom började jag ställa ut mina samlingar i form av exponat inom flera olika utställningsklasser. Jag såg att delad samlarglädje blir dubbel glädje när det som tidigare stod i bokhyllan visades upp i utställningsramar. Jag fastnade för konceptet och har efter ungdomsfilatelien fortsatt ställa ut mina exponat med regelbundna intervaller.

Det är flera moment jag uppskattar med att ställa ut mina exponat. Dels är det att få visa upp vad jag åstadkommit i mitt samlande och i mitt forskande, att visa upp de kunskaper jag har om mitt område och mina objekt. Det är även själva bearbetningen av materialitet till exponatet, att sammanföra objekt och hitta den röda tråden med en story som skapar så mycket mer samlarglädje än att fylla bokhyllan med album.

Det gör det inte mindre intressant att det även är ett tävlingsmoment i utställandet, ty jag är en tävlingsmänniska. Viljan att förhålla sig till reglementet varierar från utställare till utställare. Det kan följas slaviskt eller vara ett riktmärke beroende på vad för ambitioner utställaren har i poängjakten. Men till syvende och sist är det jurymännen som bedömer, poängsätter och tilldelar priser.

Jag uppskattar även den sociala aspekten av utställandet och det samkväm som uppstår när likasinnade samlare och utställare träffas innan ett utställningsresultat kan redovisas och åter en gemensam middag. Resultaten redovisas, någon kan vara besviken, någon är glad och någon får gå hem med ett otympligt glasföremål. Därefter avnjuts oftast något destillat i goda vänners lag.

Jag väljer alltid att få träffa juryn innan utställningen stänger för att diskutera resultatet och de kommentarer som ges på ändringar och förbättringar med målbilden att prestera bättre till nästa tillfälle.

Det finns plats för fler utställare vid regionala och nationella utställningar i Sverige. Har du gått i utställartankar men inte blommat ut än? släpp sargen och kom med! Det blir lärorikt och kommer sätta samlandet i ett ytterligare perspektiv.

Rapport från styrelsemöte

Styrelsen har haft styrelsemöte via teams. Utöver det löpande styrelsearbetet kan följande rapporteras:

- Ekonomin har förbättrats och resultatet är preliminärt ett betydande överskott. Antalet medlemmar som ännu inte betalat årsavgiften är mindre än tidigare år, påminnelser är utskickade.
- Arbetet inför kongressen fortsätter och svar på motioner kommer snart att publiceras på hemsidan. Valberedningen deltog delvis i styrelsemötet.
- Flera positiva kommentarer inkommit till redaktionen som efter hand kommer att foga in Glenn i arbetet. Glenn kommer att börja sin deltidstjänst vid månadskiftet.
- Arbetet med Nordia 2025 pågår och inom kort kommer lokal att boka, preliminär överenskommelse med sponsor har gjorts.

Förbundsstyrelsen

Foto: Екатерина Гусева, Pixabay

Påminnelse om medlemsavgiften!

God fortsättning!

Ett nytt spännande år ligger framför oss! Du som inte betalt medlemsavgiften ännu: gör det så du inte missar spännande artiklar, rabatter med mera. Jag kan glädjande meddela att 2023 gick riktigt bra och redan i mitten av januari har 25 nya medlemmar anslutit.

MARE BALTICUM

Tartu ESTONIA 26-28 July 2024

International Philatelic Exhibition

www.marebalticum.ee

Mare Balticum i Tartu, Estland, påminnelse

Frimärks- och vykortsutställningen Mare Balticum 2024 genomförs i Tartu, Estland, 26-28 juli 2024. Den är en del av firandet av att Tartu är Europas Kulturhuvudstad 2024. Universitetet i Tartu (tidigare Dorpat) är Sveriges näst äldsta, grundat 1632 av Kung Gustaf II Adolf.

Det fullständiga specialreglementet finns på SFF hemsida (www.filatelisten.se, kalender, Mare Balticum 2024), liksom anmälningsblanketten. Dokumenten finns också på utställningens hemsida (www.marebalticum.ee).

Ansökan om deltagande skickas **SENAST 2024-02-20** till den svenske kommissarien Mats Söderberg (e-post: matssoederberg@outlook.com, postadress: Parkallén 22 lgh 1103, 183 74 TÄBY).

Du gör så här: Fyll i ansökningsblanketten på utställningens hemsida, ladda ner och skriv ut den ifyllda blanketten, komplettera med exponatets (preliminära) förstasida samt ev synopsis och skicka till mig antingen digitalt eller med vanlig post. Glöm inte att underteckna ansökan nertill för att verifiera att uppgifterna är korrekta och att visade objekt är dina. Glöm inte heller att meddela om förbundets utställarförsäkring ska utnyttjas eller om försäkringsfrågan löses på annat sätt. Du måste ha exponatet försäkrat.

Frågor om utställningen m m ställs lämpligen till mig (tel 070-733 04 80 eller via e-post).

Mats Söderberg
Svensk kommissarie till Mare Balticum

Tätt med auktioner!

Auktions-året 2023 avslutades med innehållsrika tillställningar på Frimärkshuset och Philea och 2024 började på samma sätt hos Tre Kronor. Vi tittar även tillbaka på Malmö Frimärkshandels specialauktion av Oscars-stämplor, som hölls tidigare i höst.

Något visst med det här märket

En god vän i frimärksbranschen berättade att hans kunder alltid fick något speciellt i blicken när de fick syn på en 3-skilling, även om det rörde sig om ett rätt så risigt exemplar. Alla som samlar Sverige vill äga det här märket. Man har uppskattat antalet reparerade och någorlunda felfria märken till drygt 1 000. Den övervägande majoriteten som finns kvar av Sverige nummer 1 är reparerade eller trasiga.

På FH:s auktion fanns ett ovanligt stort utbud av (nästan) felfria exemplar. I bildmontaget är de stämplade rangordnade med följande motiveringar:

Hörnexemplaret ett riktigt fynd

Nr 1: Position 1, därför ovanligt färgstarkt och dessutom med ett väldigt tydligt konstant klichéfel. Rättvänd hel fin stämpel, centreringen den bästa man kan begära på ett hörnexemplar. Klubban föll vid utropet 12 000:-. Kunde lätt blivit det dubbla.

Båda är AB men LYSEKIL klart bättre

Nr 2 med en dekorativ LYSEKIL klubbades för 20 000:-, provision tillkommer alltid på angivna resultat. Här är stämpeln bedömd som "bara" 2-3. Formellt korrekt, då den inte är fullt daterad, man kan inte avgöra om dagen är 13 eller 23. Men spelar det någon roll?

Nr 3 har en fullt daterad med tråkigare Stockholms-stämpel, enligt kriterierna har den tilldelats betyget 3. Klubbad för 18 000:-. Rätt rangordning, men skillnaden kunde blivit ännu större.

① Klubbslag: 12 000:-

② Klubbslag: 20 000:-

③ Klubbslag: 18 000:-

④ Klubbslag: 10 500:-

⑤ Klubbslag: 7 250:-

⑥ Sperati
Klubbslag: 5 250:-

Mellansegmentet

Nr 4 (10 500:-) har något trubbig tandning, men det stör inte det goda intrycket. Stämpeln är jämn och fin, centreringen bättre än genomsnittet. En ovanligt bra 3-skilling till det priset.

Spännande granne

Nr 5 (7 250:-) är väl ingen skönhet, däremot filatelistiskt intressant. Rufftandning och felcentrering visar på tekniska problem vid frimärksframställningen. Men dessutom finns en annan "plusfaktor": En annan lika snedcentrerad 3-skilling med nästan identisk stämpel och en lätt "skalperad" Dödskalle. Märkena torde ha suttit på samma brev, och kan ha utgjort ett par. Ett gott köp!

Sperati

Nr 6 är framställd av den skickliga förfalskaren Jean de Sperati, och han gläder sig kanske i sin himmel (eller...?) över att hans alster är så högt skattade. Detta exemplar landade, inklusive provisionen, på drygt 6 500:-.

En ljusblå i särklass

På samma FH-auktion fanns några riktigt fina, tidigt avstämplade fyraskillingar. En kunnig publik skattade "WIK" klart högst. Det representerar en leverans 1, första kortvariga plåtstadiet. De utgör de allra första frimärkena som Per Ambjörn Sparre tryckte, och tilldelades en egen historia i Facit Special Classic 2024.

Sveriges först tryckta frimärken såg ut precis så här. En kunnig publik såg till att klubban föll först vid 7 750:-. Den här nyansen borde rätteligen betecknas F2a1, och så kan det nog bli redan nästa gång.

I nämnda artikel finns en snarlik ljusblå fyraskilling med WIK 6.8.1855. Båda dessa märken är ljusblå och utmärks av att de extremt täta bottenstrycken liksom bildar en mjuk tät "matta". Rutmönstret dominerar inte över de små punkterna och strecken.

Inte riktigt lika täta

En liknande karaktär har bottenarna på brevklippet (ett fynd!!) och det ostämplade märket, men tätheten är klart mindre. De tillhör den tidigaste delen av leverans 1, andra plåtstadiet.

Ostämplad b-nyans klubbad för 3 000:-, mycket rimligt. FALKENBERG är i dubbel bemärkelse ett klipp: bara 1 200: + provision för en sällsynt stämpel. Lägg märke till hur distinkt trycket är, nästan inga avbrott på linjerna i skölden.

Waxholm och ÅBY

WAXHOLM är en mycket sällsynt stämpel, här på en position 12, färgfläck under 'B'. Samma kliché som ett normalprov har i pos. 11. Den här b-nyansen tillhör alltså också plåtstadium 2. Klubbad för 1 200, väldigt rimligt. Även ÅBY är sällan skådad på skillingar. Det här är en e-nyans med välkänt klichéfel. Klubbat pris blev rimliga 800.

Sällan utbjuden nyans

Den dyraste 4-skillingen blev ett märke från leverans 11 i nyansen j4, svartaktigt ultramarin. Trycket ger ofta ett prickigt intryck. Till skillnad från nyanserna j1, j2 och j3 kan man här tydligt urskilja rutmönstret i bottentrycket. Det finns knappast något snyggare exemplar än detta vilket kan förklara slagpriset 12 000.

Kuriosa

Vill man pryda ett utställningsblad med något som "ingen sett tidigare" är nog brevklippet med WÄXIÖ idealiskt. Halva dateringen har hamnat på märkets baksida. Det uppstod konkurrens och klubban föll först vid 3 000.

Åttaskillingar på g!

Två 8-skillingar som tryckts samtidigt med leverans 11 av F2, uppskattades med rätta. Även om de ser väldigt olika ut är båda g-nyanser. Man kan special-samla dessa tryck som egentligen borde delas upp i åtminstone g1, g2 och g3 – precis som man skiljer 'normala gruppen', 'skiffergruppen' och 'turkosgruppen' för F2.

Klubbslag: 5 750:-

Klubbslag: 3 250:-

Ett slags FDC

Skilling-brevet till Finland fann ingen ny ägare (utrop 20 000). Förutom en fräsch och färgstark h-nyans av F4 har brevet ett par 6-skillingar av e-nyans, medeltjockt papper. Det rådde akut brist på valören under januari 1858 och därför hittar man inga e- eller f-nyanser som är stämpade i Stockholm före den 26:e. En sådan finess kompenseras för snedcentrering och intyget säger "Mycket Gott Objekt".

Riktigt vackert lokalbrev

Ett bättre lokalbrev med två F6A får man leta länge efter. Vänstra märket är en position 8. Stjärnstämparna är skarpa, trots att LOKAL-BREF 3 TUR 23.3.1858 vittnar om att de använts under 21 månader. Lindholm var pedantisk med sin persedelvård! Adressaten är den blivande nöjespappan i Stockholm, Theodor Blanch. Google honom gärna!

Klubbat pris 5 000:-,
förmånligt.

Ankommande lösbrev från Ösmo

Brev med 3 öres F13 eller F14 som har Stockholms daterade normalstämpel 10 är inga vanliga lokalbrev utan synnerligen ovanliga ankommande lösbrev. Inte många är kända från den här tiden! Av innehållet framgår att det skickats från Ösmo, i våra dagar mera bekant för att Maskeradligan där rånade två banker på 70-talet (om jag minns rätt).

Klubbat pris 1 000:-, mycket förmånligt.

Tre 9-öringar på unikt brev till Schweiz

Ett genuint vapenbrev i nätt format bjöds ut för 15 000:- och fann en köpare som bör känna sig väldigt nöjd. Bilden talar för sig själv!

Intyget säger AB, ett av auktionens fynd.

Rikt utbud av Ringtyp

På FH-auktionen fanns också ett rikt utbud av Ringtyp och Oscar med vackra märken, intressanta varianter och försändelser. Fyra öre grå tandning 14 är sällsynt på försändelser. Nu utbjöds ett brev med 20 öres porto till Frankrike. På detta brev bestod frankeringen av fem 4-öres märken med fina stämplor Stockholm C 12.6.1877. FH 145. Utropet var satt till 15 000 kronor och priset blev 24 000 kronor. Två ovanliga så kallade paketbrev frankerade med ringtypsmärken tandning 14 utbjöds på auktionen. Det ena från Mariestad till Uppsala, 1877, frankerat med

två fem-öres märken (Facit 19h) tillsammans med 20 öre (Facit 23a) och 50 öre (Facit 26h) FH 179. Adresseringen har påteckningen "härjemte en låda.." Klubbslaget föll på 21 000 kronor mot utropet på 8 000 kronor. Det andra brevet var skickat från Wernamo 1875 till Korsnäs. Frankeringen består av tre 50 öres märken (Facit 26g) och tre 1 riksdaler (Facit 27d). Brevet har påteckningen "15" (skålpund) och "Ett paket följer". FH 212. Utropet var satt till 23 000 kronor och brevet såldes för 42 000 kronor.

Ett 20 öres ringtyp, tandning 13 (Facit 33f, v3) med endast spår av tandningsverktyget utbjöds också. Märket som avstämplat i Ringstorp hade utrop 10 000 kronor men fann köpare först vid 42 000. FH 236.

Bläckmakulering av frimärken förekom främst i den tidiga perioden 1874 då många nya poststationer inrättades och som då inte hunnit få sina stämplor. Mer ovanligt är bläckmakuleringar på vapenmärken. Ett tolv öres vapenmärke med bläckmakuleringen "Ås 23/12 1868" FH 277 klubbades för 4 250 kronor mot utrop på 600.

FH 145

FH 179

FH 212

FH 236

FH 277

Tidig F14Ab i drömkvalitet

Den 3 januari höll Tre Kronor en internetauktion med väldigt många trevliga objekt. Företaget ligger numera i Lindesberg och drivs av eldsjälen Christer Carlsson. Vykorts- och stämpelsamlaren brukar ha fina jaktmarker hos denne auktionär, men även kräsna samlare av klassiskt Sverige kan här hitta guldkorn. Klubbat pris för detta lejonmärke av typ 1 blev 6 200:-, vilket kanske förvånar en del. Men det var förmånligt. Användning under december 1862 är ytterst sällsynt, och här har vi en praktstämpel på ett färgfriskt exemplar av den ovanliga b-nyansen.

Ortstämplor på Oscars-frimärken

Intresset för ortstämplor är stort. Hembygdsfilateli med dokumentation av postverksamheten inom till exempel kommun, län eller landskap och specialsamlandet av stämplor bidrar till efterfrågan på stämpelmaterial. När det gäller samlandet av stämplor på Oscars-frimärken så stimulerades detta genom att Sveriges Filatelistförbund gav ut en katalog över alla ortstämplor på Oscars-frimärken med gradering av sällsyntheten. Denna katalog och utgivning av speciella album för stämplarna underlättade samlandet.

Vi samlare har numera digitala bilder på varje objekt och kan värdera kvalitén på varje frimärke med dess stämpel. Märken i lyxkvalitet har ju dessutom sin egen samlarkrets. Sällsynthet och kvalitet avgör prisnivåerna. Konkurrensen om de sällsynta stämplarna avspeglas i ofta höga priser på märkena även om stämplarna inte är rättvända och förtjänar kvalitetsbeteckningen "5".

Malmö Frimärkshandel hade hösten 2023 en specialauktion med 747 objekt omfattande ortstämplor på Oscarsfrimärken. De stämplor som nådde minst 2 000 kronor i klubbslag följer här: Under varje märke anges utropspris/klubbslag.

MF146 Hargshamn
(300:-/2 800:-)

MF 205 Karlsvik
(1 000/2 100:-)

MF285 Luvos
(500:-/2 300:-)

MF355 Näsby
(800:-/2 000:-)

MF569 Yxnäs
(1 000:-/2 300:-)

MF381 Ragvaldsträsk
(1 500:-/2 700:-)

MF394 Rosenholm
(1 000:-/2 100:-)

MF404 Rännöfors
(1 500:-/2 300:-)

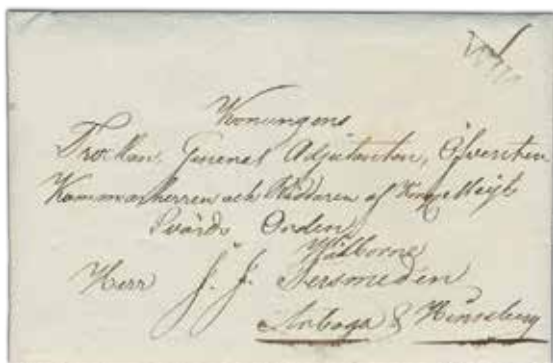
MF530 Vestra hästholmen
(2 000:-/7 000:-)

AB PHILEA AUCTION 405

AB Phileas auktion den 6 december 2023 bjöd bland annat på ett brett utbud av svenska singelobjekt från förfilateli till helsaker. Några exempel följer här.

WIK

På det inledande avsnittet med förfilateli utbjöds en raritet bland de tidiga svenska rakstämplarna, nämligen **WIK**. Denna stämpel är noterad som två kända på brev varav denna stämpel kan vara det ena av de två. Brevet såldes för 4 900 kronor mot ett utrop på 800 kronor.

Hembygdsfilateli på Philea

När kronobrevbäringen upphörde så fick postverket överta denna del av postväsendet med början 1874. En av de poststationer som inrättades var ÅHS i Västbo härad i Jönköpings län. Ett drömobjekt för hembygdssamlaren gick nu under klubban. Ett brev med 12 öre ringtyp, tandning 14 med bläckmakulering Åhs 20.2.1874, sänt till Willstad. Brevet såldes för utropet på 1 500 kronor, men det kunde lätt blivit en nolla till.

Ringtyp på Philea

De som samlar ringtypsmärken har ett stort utbud av material att botanisera i. Inom området förekommer framför allt en mängd olika färgnyanser. Bland de mest sällsynta är 4 öre SVART tandning 13 (Facit 29a3) Utropet var 5 000 kronor och klubban föll på 8 800 kronor.

Tjänstefrimärken i stort format tandning 13

Bland de stora tjänstefrimärkena så tilldrar sig 50-öres valören, röd tandning 13 ett visst intresse. Den finns i två typer. Upplagan på typ I (Facit TJ22A) uppgick till 954 400 och för typ II (Facit TJ22B) till 262 000. För begagnade märken så är det stor skillnad i katalogvärde 220 kronor respektive 1 500 kronor. Så det kan löna sig att studera märkets detaljer, den lilla glipan i linjen över S i SVERIGE.

Typ II är i obegagnat skick känt i helark. Emellertid är stora enheter av klassiska märken sällsynta och på auktionen utbjöds nu ett halvt ark-25 märken med ett katalogvärde på 132 000 kronor. Utropet var 18 000 kronor men objektet fann ingen köpare under auktionen. ●

De upp-och-nervända baktrycken på 3 öre Liggande Lejon, typ II

Text och bild: **Mats Ingers**

Denna variant anges i Facitkatalogen ha en upplaga av 200 exemplar. Det har länge ansetts att alla kända exemplar varit stämplade med Stockholm nstpl 10, Stockholm TUR-stämpel, järnvägsstämpeln PKXP eller i Göteborg. Nu kan vi utöka antalet orter med två: Arvika och Jönköping. På sistnämnda exemplar avviker nyansen och det finns en del tveksamheter. Men fler än två kartor har möjligen existerat.

Gemensamma drag

Alla kända exemplar har det gemensamt att de har ett svagt tryck på baksidan. Detta tryck är inte spegelvänt men däremot "står det på huvudet" i förhållande till framsidan. Stämpeldateringarna ligger i början av 1870-talet. Tandning-
en är i samtliga fall utförd med 1865 års maskin.

Ville man spara papper?

Varför har man gjort så här? Och vad beror de svaga trycken på? Kan de misslyckade baktrycken bero på att man färgat in plåten för dåligt och därför fått undermåliga tryck? Eller har processen pausat efter infärgningen, så att färgen blivit för torr? Det korniga trycket talar för den sistnämnda förklaringen. Vid redovisning inför Generalpoststyrelsens funktionärer skulle sådana kartor utan tvivel ha makulerats.

Genom det här förfarandet riskerade man ju att brevskrivaren kunde tipsa mottagaren om att han kunde återanvända baksidan. Några sådana objekt är inte kända, men tanken kittlar.

Arken vända lodrätt

Vid tryckningen av framsidorna har man vänt arken så att det som tidigare var undre kortsidan nu blir den

övre. Hade man vänt dem längs långsidan hade ju baktrycken inte hamnat upp- och-ner.

Det är faktiskt svårt (åtminstone för mig) att tänka sig in i relationen mellan grundtyperna på fram- och baksidorna. Jag var tvungen att tillverka två schematiska bilder, den ena med rättvända grundtyper, den andra med grundtyperna i den ordningsföljd de får om man använder nedre kortsidan som gångjärn. Då har vi detta utgångsläge (figur 2):

I verkligheten ser du förstås inte grundtyperna, bara deras baksidor.

Tänk dig sedan att du utför ett nytt tryck på baksidan av "figur 2". Det är lätt att förstå att det är en kvartskarta I som kommer hamnar på baksidan av en upp-och-nervänd kvartskarta 3. Det nya trycket är rättvänt, figur 3.

25	24	23	2	21
20	19	18	17	16

15	14	13	12	11
----	----	----	----	----

10	9	8	7	6
5	4	3	2	1

Figur 2, baksidor

5	4	3	2	1
10	9	8	7	6

15	14	13	12	11
----	----	----	----	----

20	19	18	17	16
25	24	23	22	21

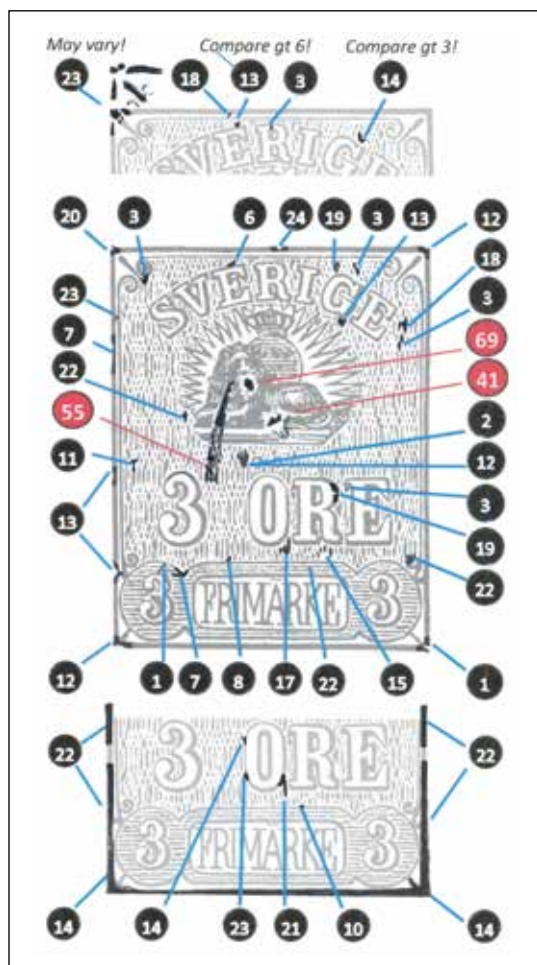
Figur 3, framsidor

Mittremsans grundtyper flyttar sig inte

Nu är det lätt att i tanken lägga 'figur 3' över 'figur 2' och vi ser genast att mittremsans grundtyper hamnar mitt för varandra. En rättvänd grundtyp 13 kommer att ha en omvänd grundtyp 13 på sin baksida, även om den tryckts med en annan kvartsplåt. Positionsbundna fel skulle skilja sig åt. Tyvärr är de svaga trycken inte lämpade för detaljstudier.

...men det gör de övriga

Men vad hittar vi på baksidan av den rättvända gt. 18? En gt 8, som "står på huvudet"! En framsidas gt. 3 motsvaras av en bakvänd gt 23, rättvänd gt 8 har bakvänd gt 18, rättvänd 11 har också bakvänd 11, rättvänd gt 22 borde ha en omvänd gt 2. Det enda kända paret med positionerna 28+38 (grundtyperna 13 och 18) bör ha baktryck av gt 18 och 8.

Det enda kända paret

Figur 4. Baksidor till höger. Övre märket är grundtyp 13 med litet hack i vänster ram nära '3' (röd pil). På baktrycket ansas även accenten över första E i SVE (röd pil). Övriga grundtyper går ej att identifiera. Bild från FH-annons i NF, mars 1983.

I figur 4 kan man lägga märke till att spalten mellan grundtyperna 13 och 18 i det rättvända paret är bred. Detsamma gäller spalten mellan grundtyperna 13 och 8 från baksidorna. I båda fallen beror det på att de fem mitre grundtyperna sågats till en fri remsa för att kvartsplåten skall passa tandningsverktyget. Se figur 2 och 3!

Fler exempel

Figur 5: Framsida pos. 68/gt. 8, baksida gt. 18

Grundtypen på framsidan av Arvika är tydlig, medan baksidans gt 18 hamnar i det bortcentretrade partiet. Det är mycket som skall stämma om man skall hitta grundtypsfel på båda sidorna!

Figur 6. Stockholm 4 TUR. Pos. 8/gt. 3. Baksidan upptar delar av fyra märkesbilder, inte helt ovanligt. Den största är en grundtyp 23, men åter gör snedcentreringen att detta tydliga fel är bortskuret.

Figur 7. Göteborg, pos. 76/gt.11. Baksida gt. 11. Den kan urskiljas från framsidan, men inte på det svaga baktrycket. Grundtypen tillhör mittresan i kvartsarket.

Fågel eller (sump)fisk?

Vi avslutar med ett märke med en tidigare okänd användningsort. Baktrycket ser i och för sig autentiskt ut, men det har en något avvikande nyans. Dessutom är centreringen nästan perfekt. Olle Pettersson har sett märket, och uttryckt viss tveksamhet. Om det inte är ett falsarium kan det inte vara från samma kartor som de tidigare kända. Dessutom tycker man kanske att något ytterligare exemplar med samma karaktär och avstämplingsort borde dykt upp.

Framsidan har entydigt gått att spika som position 98, grundtyp 22. Då borde baksidan vara en grundtyp 2, som borde gå att identifiera även på ett relativt svagt och kornigt tryck. Det är ju en rätt prominent färgfläck till vänster om vänstra punkten i Ö(RE)

Figur 8: Position 98. Grundtyp 22. Borde vara en gt. 2. Men är kanske en gt 24?

Figur 9 Grundtyp 24 har ett tydligt hack i övre ramlinjen över sista del av R. Man kan ana en urgröning på rätt ställe på baktrycket, här flankerat av två framsidor av grundtypen.

För att komma vidare behöver man nog göra mer avancerade analyser av färgpigmenten på baktrycket. Hade det inte varit upp-och-ner skulle en gt. 22 ha motsvarats av en gt. 24. Det är en egendomlig slump. ●

Carl Milles och svensk lokalpost

Text och bild: **Christer Brunström**

Ibland kommer inspirationen till frimärksartiklar från det mest oväntade håll. När jag nyligen läste en bok om svenska medaljkonstnärer gick det upp för mig att förbluffande många svenska lokalpostfrimärken från 1940-talet har motiv som visar skulpturer skapade av Carl Milles.

Carl Milles (1875 – 1955) kom tidigt till Paris efter studier vid bland annat Tekniska skolan i Stockholm. I den franska huvudstaden arbetade han en period för den berömde skulptören Rodin. I början av 1900-talet vistades han i München och där kom han i kontakt med monumentalskulptur.

Milles fick tidigt stora framgångar och åren 1920-1931 hade han tjänst som professor vid Konsthögskolan. Men han hade också sina kritiker och kanske var det just detta som fick honom att fortsätta sin karriär i USA från 1931 och under de kommande 20 åren.

Det som gjorde Carl Milles riktigt känd var de monumentala fontäner som han skapade för flera olika svenska städer. Han intresserade sig för grekisk mytologi och det var där som han hittade sin inspiration för sina mest kända verk. Det var några av dessa då relativt nya skulpturgrupper som kom att tjäna som motiv på flera lokalpostmärken.

Först ut är *Europa och tjuren* på Stora Torg i Halmstad. Fontänen med sin pampiga skulptur blev klar 1926 och väckte genast kritik från människor som inte direkt uppskattade bifigurnas nakenhet.

Enligt den grekiska legenden plockade prinsessan Europa blommor på en äng i närheten av havet. Där fick Zeus syn på henne och han kom genast på en plan att röva bort den unga kvinnan. Han förvandlade sig till en stilig tjur. När Europa fick se tjuren lockades hon att sätta sig på hans rygg. Då störtade tjuren ut i havet och Europa kunde inte göra annat än att hänga med. Det hela slutade med att Europa kom till Kreta där hon födde trillingar som inledde en kungadynasti på ön.

Legenden tycks ha fångat Milles och resultatet blev en pampig fontän med placering i Halmstad. Den blev inom kort ett av stadens mera kända konstverk och tidningen *Halland* hade statyn som ett inslag i sin logotyp.

När sedan Halmstads Lokalpost gav ut sina två första frimärken år 1945 var motivvalet inte speciellt svårt. Den första versionen mötte dock inte lokalpostföretagets gillande varför tryckeriet framställde en modifierad design. Märkligt nog kom med tiden båda utgåvorna att användas.

Först ratad, sedan använd.

År 1927 blev Milles klar med *Folkungabrunnen*, en skulptur som kan beses på Stora Torget i Linköping. Den avbildar Folke Filbyter till häst i sökandet efter sin försvunne sonson. Med tanke på eventuellt känsliga läsare avstår jag från att återge förklaringen till det något märkliga namnet Filbyter.

Flertalet av Milles' verk hade sin inspiration i de gamla grekiska myterna men i det här aktuella fallet handlar det om en svensk legend. Enligt traditionen skulle Folke Filbyter vara grundaren av Bjälboätten som också är känd som Folkungaätten och som har anknytning till Östergötland och trakterna kring Linköping.

Folke skulle ha levt någon gång på 1200-talet men det finns inga bevis på att han verkligen existerat. Han omnämns för första gången i en skrift publicerad år 1616. Verner von Heidenstam intresserade sig för historien som år 1905 resulterade i romanen *Folke Filbyter*.

När Linköpings Lokalpost inledde sin verksamhet valde man att ge ut två frimärken med valörerna 4 och 8 öre som båda visar en tämligen rudimentär återgivning av Milles' verk. Totalt trycktes 45 000 serier. Senare kom samma märken men i andra färger och med en upplaga som uppskattas ha bestått av 2 000 märken. Här spelade kanske försäljning till samlare en viktig roll?

Om man inte vill åka till Linköping för att ta sig en titt på Folkungabrunnen kan det räcka med ett besök på Millesgården på Lidingö där det finns en replik av verket (liksom av Europa och tjuren och många andra).

Den som någon gång besökt Göteborg och Götaplatsen har säkert stannat till för att närmare bekanta sig med *Poseidonbrunnen*. Detta verk av Carl Milles invigdes 1931 och har med tiden blivit något av en symbol för Sveriges andra stad.

Poseidon är som bekant havets, källornas och vattendragens gud i den grekiska mytologin. Gudomligheten avbildas med en vattensprutande fisk i höger hand och en snäcka i vänster hand. På huvudet har han en mussla. Allt detta passar ju ihop med Poseidons roll som havets herre.

När Odysseus skulle återvända hem från Troja råkade ha i bråk med Poseidon som också är stormarnas och jordbävningarnas gud. Det blev naturligtvis en förfärlig storm. Odysseus' fartyg gick under men den grekiske hjälten överlevde.

Än en gång fick Milles kritik för sin avbildning av Poseidon. Proportionerna på den sju meter höga statyn ansågs vara felaktiga och det fanns nog ytterligare synpunkter. Men Poseidon finns kvar än idag och göteborgarna tycks ha accepterat att han har för långa ben.

Det privata postföretaget Lokalförsändelser var verksamt i Göteborg under åren 1945–1947. Det var mycket framgångsrikt och man gav ut 15 olika frimärken i tre olika utföranden. Sju av märkena har Götaplatsen som motiv och här finner vi Poseidon i mitten. Motivet ger inte på något sätt rättvisa åt Poseidonbrunnen.

Även Stockholm fick ett betydelsefullt verk av Carl Milles. Utanför konserthuset på Hötorget finns *Orfeusgruppen* som blev klar 1936. Men det tog lång tid för stadsfullmäktige att fatta sitt beslut och kanske blev det som det blev tack vare att en ledamot tycks ha röstat fel.

Inom grekisk mytologi är det Orfeus som representerar musikkonsten. Utanför konserthuset är Orfeus omgiven av åtta kvinnliga och manliga gestalter och han sägs ha fått Ludvig

van Beethovens ansikte. Carl Milles var mycket förtjust i Beethovens musik och de nio gestalterna kan ses som en hyllning till kompositörens Nionde symfoni.

Företaget Lokalposttjänst i Stockholm var verksamt från 1945 till 1946 och man gav ut tre olika frimärken som alla visar Orfeusfontänen. De är bildmässigt riktigt tilltalande och de är dessutom av något större format. Totalt trycktes

35 000 serier men uppenbarligen har inte speciellt många överlevt till idag. Lokalposttjänsts frimärken tillhör de mera ovanliga från den tredje perioden (1945 – 1947) av privat svensk lokalpost.

Det är kanske något förvånande att just fontäner skulle vara lämpliga motiv på fyra olika lokalpostföretags frimärken. Förmodligen hänger det samman med att Carl Milles' skulpturer då var tämligen nya och att de hade väckt stor uppmärksamhet. Med sina frimärken ville lokalpostägarna markera att man erbjöd något nytt och spännande och ett lokalt motivval var naturligtvis centralt i sammanhanget. Det man kanske glömde bort var att motiven var mycket svåra att återge i det lilla frimärksformatet.

För den som samlar svensk skulpturkonst på frimärken har den privata lokalposten väldigt mycket att erbjuda. ●

Auktion 25 februari 2024

Vi söker inlämningar till kommande auktioner

Ett mycket sällsynt brev som skickades från Chinkiang till Hamburg 1897 kommer att vara med på vår auktion.

D&T International AB

Box 4, 142 21 Skogås, Tel. 073-687 82 60, 08-771 85 38
E-mail: info@dtstamps.com www.dtstamps.com

En hobby förlänger livet

Text och bild: **Christer Brunström**

Coronapandemin fick stora konsekvenser för väldigt många människor och inte minst för de äldre som ofta drabbades av ofrivillig ensamhet. I min hemstad beslöt hemvårdsförvaltningen att starta ett radioprogram som skulle sändas två gånger i veckan kl 17.00 på den lokala närradiostationen. När jag lyssnade i slutet av november förra året presenterades en intervju med en dam som är mycket engagerad i en förening som ägnar sig åt att reparera gamla möbler från 17- och 1800-talen. Hon berättade med klar och tydlig röst om sin karriär som sjukgymnast (numera fysioterapeut) och om alla sina resor jorden runt. Det visade sig också att hon var 102 år gammal!

När jag sedan besökte Folkuniversitetet hittade jag en mycket intressant tidning som hade en artikel med rubriken En hobby förlänger livet. Låt oss nu närmare ta reda på vad man baserade detta påstående på.

Tidskriften *Annals of Behavioral Medicine* presenterade år 2016 en studie som undersökte personer över 70 år. Den visade att de som hade en hobby hade en lägre risk att dö under den femårsperiod som studien pågick. Hobbyaktiviteter som trädgårdsarbete, hantverk, musik och läsning visade sig vara särskilt fördelaktiga.

En annan studie som undersökte personer i medelåldern visade att deltagare som hade en regelbunden hobbyaktivitet hade en lägre risk att utveckla hjärt- och kärlsjukdomar över en tioårsperiod. Ju mer tid som personerna ägnade åt sin hobby, desto större var hälsofördelarna. Detta enligt en studie omnämnd i tidskriften *JAMA Network Open* år 2019.

En tredje studie visade att deltagare som ägnade sig åt fysiska aktiviteter hade en 27 % lägre risk att dö under den 25-åriga studieperioden jämfört med de som inte hade några hobbyaktiviteter. Det visade sig också, att även de som ägnade sig

åt icke-fysiska hobbyaktiviteter hade 11 % lägre risk för dödlighet jämfört med de som inte hade någon hobby alls. Denna studie beskrevs i *British Journal of Sports Medicine* 2019.

Uppenbarligen är stora förändringar vad gäller åldrandet på gång. Runt 2020 lanserades begreppet "70 är det nya 50" av bland andra professor Ingmar Skoog vid Göteborgs Universitet. En 70-åring idag kan ha en fysisk och intellektuell kapacitet som en 50-åring för 30 år sedan.

Tydligt är det så att en hobbyverksamhet inte bara förlänger livet utan även leder till att man blir så mycket nöjdare med sin tillvaro. 102-åringen, som jag refererade till i inledningen, är ju ett strålande exempel på just detta.

Om man närmare analyserar de ovan presenterade vetenskapliga resultaten, tycker jag, att vår frimärkshobby passar in riktigt väl och speciellt om den praktiseras i kombination med daglig träning i form av promenader eller andra liknande fysiska aktiviteter.

Att jobba med frimärken är nog ofta en stillasittande verksamhet men den kräver att hjärnan hänger med. Motsatsen torde vara att slött hänga framför teven med en ölburk i handen.

Ett par frimärken från Colombia utgivna år 1956 visar 167-åringen Javier Pereira (1789 – 1958). Hans råd för att få ett långt liv var att dricka mycket kaffe och att röka en god cigarr. Tvivlaren skulle här kunna ana en felaktig folkbokföring.

Nu finns det förmodligen inga vetenskapliga studier som specifikt har ägnats åt frågan om filateli förlänger livet men det finns många exempel på att aktiva filatelisterna och frimärkshandlarna har blivit riktigt gamla.

Den belgiske filatelisten André de Cock (1880 – 1964) blev 84 år och har till och med kommit med på frimärke vilket nog är få filatelisterna förunnat.

De kända frimärkshandlarna Théodore Champion (1873 – 1954) och Emilio Diena (1860 – 1941) uppnådde anseende och blev båda figurerade på frimärke. Det bör noteras att dessa personer levde under en tid då den förväntade livslängden inte var kortare än idag.

Den engelske filatelisten och frimärksauktionären Robson Lowe (1905 – 1997) var aktiv in i det sista och blev hela 92 år gammal. Det finns säkert exempel på samlare och handlare som sysslade med frimärken efter 100-årsdagen.

Vi kan nog konstatera att filateli och frimärksamling är en hobby som är lämplig för i stort sett alla åldrar.

Det finns de som menar att filateli är en ekonomisk hobby och det är på många sätt korrekt. Frimärket är ju i sig självt en värdehandling (= porto) när det ännu inte har använts. Men samtidigt kan vi konstatera, att flertalet andra hobbyverksamheter även de medför kostnader i större eller mindre omfattning. Det finns dock hobbyverksamheter som är helt gratis – promenader, läsning (om man lånar böckerna på ett bibliotek), m m.

Den stora skillnaden är att en frimärkssamlare ofta kan få tillbaka mycket av det som satsats vid inköpet av olika filatelistiska objekt vid en försäljning. För många samlare handlar det ju i stor utsträckning om att köpa nytt och att försöka sälja det som inte längre är av intresse.

När jag växte upp på 1950-talet var vi väldigt många som samlade frimärken. Det var den stora hobbyn som vidgade våra vyer. Idag torde läget vara helt annorlunda men jag skulle tro att det inte kan skada om även dagens barn och ungdomar kommer i kontakt med vår hobby hur kort denna kontakt än blir.

Förmodligen kommer andra saker att snart uppta deras totala intresse men de vet i så fall vad det handlar om ifall de någon gång senare i livet skulle vilja återuppta hobbyn. Därför finns det all anledning att satsa på unga även om flertalet av dagens nya samlare förmodligen är medelålders.

Den som följer nyhetsrapporteringen i vårt land frapperas av att så många måste ta lugnande medicin för sina mentala hälsoproblem. Finns det något mera lugnande än att sätta sig ner och "jobba" med sina frimärkssamlingar? Snart är man helt inne i en helt annan värld och verklighetens alla bekymmer och oros känslor försvinner medan man mäter frimärkens tandning eller försöker lista ut hur vattenmärket ser ut. ●

Var i hela världen ...?

Frimärke från Marocko

Frimärken med enbart text på arabiska kan vara nog så knepiga att identifiera. Det gäller även det här visade frimärket som avbildar vad som ser ut att vara en moské. Att frimärket har valören 1 framgår dock tydligt.

Frimärket kommer från Marocko där sultanen hade organiserat en inhemsk posttjänst år 1892 som huvudsakligen förmedlade tjänstepost men även till viss del privatpost. Man använde inte frimärken men varje postkontor hade en åttasidig stämpel. I övrigt sköttes postverksamheten i landet av franska, spanska och andra utländska postförvaltningar.

År 1911 omorganiserades postverksamheten med fransk hjälp och året efteråt gav man ut en första frimärksserie. Samma år blev stora delar av

Marocko ett franskt protektorat. Den inhemska posten gav ut sina första frimärken år 1912. De har alla samma motiv och avbildar Aissaouasmoskén i Tanger. Frimärkena har valörer i mouzounat av vilka det gick 400 på en rial.

År 1913 kom en ny upplaga med samma motiv och samma valörer. Det här visade frimärket har valören 1m men hur skiljer man det från den första utgåvan 1912? Svaret är enkelt. Utgåvan 1912 har mycket smala marginaler medan tryckningen 1913 har betydligt bredare marginaler. Dessa frimärken kom till användning i hela Marocko fram till 1915 (i Tanger dock ända till 1919). ●

Text och bild: **Christer Brunström**

SSPD:s uppmuntringspris till

Mikael Carlsson

Uppmuntringspriset delades ut till Mikael Carlsson (till höger) av Rikard Azelius från SSPD:s styrelse.

Sällskapet för svensk posthistorisk dokumentation, SSPD, har beslutat att lämna sitt uppmuntringspris för år 2023 till Mikael Carlsson. SSPD:s uppmuntringspris syftar till att uppmuntra posthistorisk forskning och dokumentation. Priset kan bland annat gå till nya utställare eller posthistoriker som publicerat ny kunskap. Mikael har sammanställt alla svenska brev till utlandet frankerade med frimärken av vapen- och lejontyp. Han har publicerat resultatet i sin bok "Svenska försändelser 1858 – 1872 frankerade med

Vapentyp och Lejon". Mikael ställde ut boken på utställningen Trelleborg 2023, där han belönades med guldmedalj. Mikael har också hållit föredrag på SSPD-möte om sitt nya forskningsområde, "Projekt Kontrollboken 1858 – 1872", där nämnda kontrollbok sammanställs. Det ska bli spännande att ta del av resultatet av detta projekt. Det är positivt och viktigt att nya forskningsrön och litteratur publiceras inom svensk posthistoria.

Grattis Mikael!

Plats 1: Penny Black

Kanske någon läsare kommer ihåg Tio i topp, ett radioprogram som sändes i Sveriges Radios P3 under åren 1961–1974, i vilket en lyssnarjury valde ut de tio mest populära låtarna inom popgenren. De presenterades sedan från nummer tio till vinnaren på plats ett. Nu gör vi samma sak, i denna serie som är tänkt att vara en sorts grundkurs i ämnet filateli. Min tanke är att spegla lite av varje med betoning på de riktigt globala frimärkskändisarna. Kanske blir någon förvånad över en del av mina val, vilket är helt naturligt, eftersom de flesta nog har sin egen privata topplista.

Berömda Frimärken

För 200 år sedan var det långt ifrån enkelt att skicka ett brev. Ofta fick mottagaren betala portot innan försändelsen delades ut vilket på många sätt komplicerade tillvaron för alla postverk.

Det svarta pennymärket

Att räkna ut portot för ett brev var en omfattande procedur – det handlade om en kombination av vikt och avstånd. Att skicka brev till mottagare i utlandet var synnerligen invecklat eftersom olika postförvaltningar hade olika regler och varje länk i transportkedjan skulle ha sin del av portoavgiften. Allt detta utgör ett rikt område för våra posthistoriker som med stor möda försöker lista ut beståndsdelarna i portosatsen på ett brev.

Den brittiske politiker och parlamentsledamoten Sir Rowland Hill (1795–1879) var en av många som menade att det var behov av stora förändringar på det postala området. År 1837 skrev han en pamflett i vilken han lade fram riktlinjerna för ett omfattande reformarbete inom det brittiska postväsendet. Kort sammanfattat innebar hans förslag att man skulle erbjuda ett enhetsporto för brev inom landet och att portot skulle betalas i förskott. Det fanns olika förslag

om hur detta skulle ske men man fastnade för ett gummerat märke av papper som skulle klistras på brevet för att indikera att portot var betalt.

I det brittiska parlamentet var det många som var tveksamma till att Hills reform skulle fungera. Man fruktade att det skulle leda till stora förluster för postverket.

Portot för ett inrikesbrev i första viktclassen hade fastställts till en penny vilket var en kraftig sänkning av de tidigare rådande portoavgifterna.

Den 6 maj 1840 började man sälja de nya frimärkena som fått valörerna 1 penny och 2 pence. Den lägsta valören trycktes i svart färg och visar ett porträtt av en mycket ung Drottning Victoria (1819–1901). Idag är frimärket – världens allra första – känt som Penny Black och det torde vara ett av världens mest berömda frimärken.

Ett av Sir Rowland Hills stora bekymmer var risken att frimärket skulle förfälskas eller att man skulle tvätta loss dem för att sedan återan-

vända dem som porto. Perkins, Bacon & Petch tryckte frimärkena med sådan precision att de var mycket svåra att förfalska. En annan säkerhetsdetalj var att varje frimärke i arket försågs med olika bokstäver i de nedre hörnen. Tanken här var att det skulle vara svårt att montera ihop två ostämplade delar till ett till synes nytt frimärke.

Hills postreform blev en enorm framgång. Det blev nu möjligt för både företag och privatpersoner att kommunicera till en billig kostnad.

Penny Black är ett mycket populärt frimärke. Trots att det gavs ut för nu mer än 180 år sedan finns det många bevarade märken. De trycktes i stora ark med 240 otandade frimärken och tämligen nära varandra. Det behövdes följaktligen en sax för att klippa ut märkena ur arken. Här gick det inte alltid speciellt bra varför exemplar med breda marginaler är mera ovanliga. Flertalet svarta pennymärken saknar en eller flera marginaler vilket naturligtvis reducerar deras värde högst betydligt.

För ett vackert stämplat märke med marginaler på minst halva avståndet mellan två märken måste man nog vara beredd att betala en tusen-

lapp under förutsättning att det är av god kvalitet. Ostämplat är Penny Black en helt annan och betydligt dyrare historia.

Penny Blackfrimärket saknar landsnamn. Man tyckte nog att det räckte med drottningens porträtt. Faktum är att Storbritannien som enda nation i världen än idag har ett porträtt (i olika utföranden) av den regerande monarken som symbol för landet på sina frimärken. En hedersbetygelse till landet som "uppfann" frimärket!

Det är just Penny Black som blir den totala vinnaren i vår Topp Tio-lista! I stort sett alla samlare och väldigt många andra känner till världens första frimärke och att det gavs ut i Storbritannien. Namnet Penny Black förekommer i många sammanhang; det finns till och med ett vin från Sydafrika som fått detta namn. Frimärket avbildas på etiketten men märkligt nog med tandning.

Några av de frimärken som förekommit på vår topplista är naturligtvis totalt omöjliga för vanliga samlare men de flesta av oss har nog möjlighet att införskaffa en Penny Black till samlingen. ●

Text och bild: **Christer Brunström**

Topplistan, översikt:

1) Penny Black	3) Den gyllene Treskillingen	5) Lady McLeod	7) Machinporträttet	9) Posthorn
2) "One Cent Magenta"	4) Mauritiumärkena	6) Kaptriangelarna	8) Bluenose	10) Oscar II

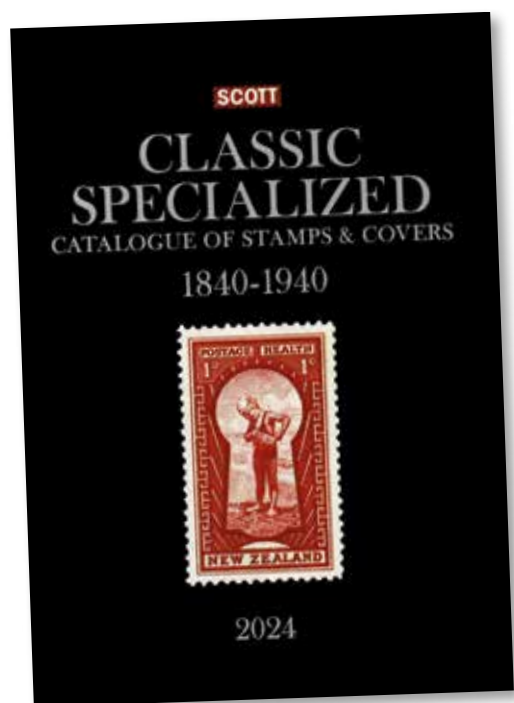

Foto: Margit Wallner, Pixabay

Klassisk hela-världen-katalog

Text och bild: **Christer Brunström**

Det är nog många filatelister som i sitt samlande söker sig bakåt i tiden. Förmodligen upplever de att frimärksutgivningen då var mer inriktad på genuint postala behov vilket nog oftast också var fallet.

Det är följaktligen den klassiska perioden som alltid har intresserat många av världens samlare. Den stora frågan är när den började och när den upphörde. Att den inleddes den 6 maj 1840 är uppenbar eftersom det var just då som världens första frimärken började säljas på postkontoren i Storbritannien.

När den klassiska perioden sedan gick över till en mera modern era kan diskuteras. Utgivarna av *Scott's Classic Specialized Catalogue of Stamps & Covers* har valt tidsspännat 1840 – 1940. När det gäller brittiska kolonier och territorier har man dock valt att fortsätta ända fram till 1952.

Ett komplett katalogverk från 1840 fram till våra dagar består av ett mycket stort antal volymer och kostar en mindre förmögenhet i inköp. Katalogen från amerikanska Scott är en enda bastant volym på 1 360 sidor. Här ryms hela ett hundra års frimärksutgivning från världens alla länder och områden. Utgåvan daterad 2024 är den trettionde i ordningen.

Trots att det handlar om frimärken som gets ut för många år sedan innehåller varje ny årgång av katalogen viktiga uppdateringar och utökade förteckningar av både frimärken och brev. Det torde ligga ett monumentalt arbete bakom varje ny katalog.

Det som kanske intresserar många samlare (och handlare) mest är prissättningen som naturligtvis är i amerikanska dollar (vilket det i nuläget är mycket lätt att omvandla i svenska kronor). Redaktörerna studerar auktionsresultat och större handlares prislister för att komma så nära aktuella marknadspriser som möjligt.

Områden som utökas i varje ny upplaga av katalogen är prissättningen av frimärken på brev och priser för ostämplat och postfriskt. I vissa fall har man även med prissättning för frimärken i fyrblock eller andra enheter.

Jay Bigalke är katalogens chefredaktör och i sitt förord uppmanar han användarna att noggrant studera inledningen som på drygt 40 sidor ger en fullständig beskrivning av katalogens uppställning och av alla de filatelistiska termer som förekommer. I motsats till flertalet andra katalogutgivare delar Scott upp frimärken i tre större kategorier: vanliga frimärken, flygpost och frimärken med

tillägg. Prisnoteringarna gäller frimärken av mycket god kvalitet (Very Fine). Med hjälp av ett stort antal frimärken illustreras kvalitetsbeteckningarna Fine-Very Fine, Very Fine och Extremely Fine. Här handlar det i stor utsträckning om centrering. Sverige representeras av Fem Öre Vapentyp.

I katalogens inledning hittar vi också en mycket omfattande förteckning över specialiserade frimärksföreningar och då oftast med säte i USA. Katalogen avslutas med ett register över alla katalogiserade områden samt en åtta sidor lång "Illustrated Identifier", en illustrerad resurs som gör det möjligt att identifiera frimärken som saknar text på ett västerländskt språk.

Med ytterst få undantag är alla frimärksavbildningar i färg och av god kvalitet. Här har förlaget fått god hjälp av många samlare som

bidragit med skannade bilder av frimärken som tidigare endast avbildades i svartvitt.

På senare tid har utgivarna valt att inkludera även frimärken som använts av privata postföretag som på olika sätt samarbetat med statlig postverksamhet. Här hittar vi bland annat de kinesiska och marockanska lokalposterna samt Kanadas halvofficiella flygpostfrimärken. Genomgående finns korta förklarande texter om bakgrunden till olika utgåvor och varje nytt katalogiserat område har kort geografisk information samt detaljer om de olika valutor som använts under perioden.

I USA är priset \$179,99 vilket kan tyckas högt men här handlar det om ett katalogverk som kan fungera i många år. Katalogen är i stort format och inbunden och torde ha en lång livslängd även vid mycket flitigt bruk. ●

Bilden i senaste tidningen...

...på sidan 46 finns i vårt arkiv och den information vi har är att det är en bild från en utställning i London 1906 enligt anteckning på baksidan.

Tittar man lite noggrannare på en av bilderna kan man se att det hänger en brittisk flagga och lite andra länders flaggor på väggen.

Jag kan inte heller identifiera någon person från föreningen. Har heller aldrig sett någon

så här stor sammankomst vid den tidpunkten. Vi firade 20-årsjubileet på Hasselbacken 1906 men jag har svårt att identifiera lokalen som en på Hasselbacken.

Summa summarum, bilden är med stor sannolikhet från Londonutställningen 1906.

*Med vänlig hälsning
Torbjörn Garke, ordförande StFF*

Döda frimärksländer – 15

Text och bilder: **Christer Brunström**

Den här gången avslutar vi länderna med E som begynnelsebokstav och fortsätter sedan med de första områdena på F.

Elobey, Annobón & Corisco

Det finns områden med riktigt långa namn och det gäller i högsta grad öarna Elobey, Annobón och Corisco, en spansk koloni som ligger i Guineabukten utanför provinsen Mbini (tidigare Río Muni) på det afrikanska fastlandet i Republiken Ekvatorialguinea. Faktum är att det handlar om fyra öar eftersom det finns stora och lilla Elobey. Den totala landytan är inte speciellt stor. År 1910 hade öarna en uppskattad befolkning på 2 950 personer.

Elobey, Annobón y Corisco fick egna frimärken år 1903. Den första serien omfattar hela 18 valörer från ¼ céntimo till 10 pesetas. Framärkena visar ett ungdomligt porträtt av kung Alfonso XIII. Två år senare kom 16 valörer i samma utförande men det angivna årtalet hade ändrats till 1905. De högre valörerna i dessa två serier är riktigt ovanliga och de brukar nå höga priser på auktioner.

År 1907 var det dags för nästa bruksserie och nu avbildas kungen som en ung man. Dessa tre bruksserier kompletterades med ett antal provisoriska utgåvor.

Totalt blev det runt 60 olika frimärken innan man år 1909 gick över till att använda frimärken från Spanska Guinea.

Epirus

Epirus är ett historiskt område som omfattar nordvästra Grekland och södra Albanien. De viktigaste städerna är Ioannina i Grekland och Gjirokaster i den albanska delen. Från 1788 till 1822 var Epirus självständigt men hade annars länge varit under

turkisk kontroll. Efter Balkankrigen 1912 – 1913 delades Epirus i en grekisk och en albansk del. Grekerna i den norra delen av Epirus hade ingen önskan att ingå i en albansk stat varför en självständig stat utropades år 1914.

Den 5 mars 1914 kom den nya statens första frimärken. De avbildar en man som riktar sitt gevär mot något mål. De två första frimärkena har landsnamnet Epirus på grekiska; senare samma månad kom ytterligare sex valörer men nu med

landsnamnet Autonomia Epirus. Vid slutet av året ockuperade grekiska trupper området som man valde att kalla Norra Epirus (södra Epirus var ju redan grekiskt). De grekiska trupperna drogs tillbaka år

1916. Under den grekiska ockupationen gav man ut två serier grekiska frimärken som övertryckts med texten Β. ΗΠΕΙΡΟΣ eller Norra Epirus.

Under 1914 gavs det ut olika lokala frimärken i Gjirokaster, Chimarra och Koriza varav några är mycket ovanliga. Dessutom förekommer fem olika frimärksserier som har Epirus som landsnamn men som är av privat natur och som nog trycktes av påhittiga entreprenörer i frimärksbranschen för att tjäna pengar i samband med ett komplicerat politiskt läge.

Eupen & Malmédy

Idag ligger städerna Eupen och Malmédy i östra Belgien men Wienkongressen år 1815 beslöt att de

två områdena skulle tillhöra Preussen. Efter första världskriget ledde fredskongressen i Versailles till att de två områdena överfördes till belgisk kontroll och den 15 januari 1920 kom en första frimärksserie som består av belgiska frimärken som övertryckts EUPEN & MALMÉDY. Den fick en mycket kort kurseringstid eftersom man redan i mars samma år gav ut separata frimärksutgåvor för Eupen och Malmédy (med accent över bokstaven E vilket inte motsvarar dagens stavning). Frimärkena kunde användas på de båda orterna oberoende av vilket namn som anges på dem. Man gav ut 17 frimärken och fem lösenmärken för vardera staden. De förlorade sin giltighet i slutet av maj 1931. Totalt blev det då tre olika "döda" frimärksländer. Lågvalörerna är prisbilliga men några högvalörer har tämligen höga katalogvärden.

Idag har Eupen en huvudsakligen tysktalande befolkning på 20 000 och staden är huvudort för landets tysktalande region. Malmédyligger söder om Eupen och har en befolkning på 12 000 men här dominerar de fransktalande.

Faridkot

I nordvästra Indien och i Punjab hittar vi den tidigare feodalstaten Faridkot som i sin moderna version skapades år 1809. År 1892 hade staten en befolkning på 97 000 och den upphörde att existera år 1947 i samband med Indiens självständighet. Faridkot styrdes av en raja som britterna brukade hedra med en salut på 11 kanonskott. Faridkot var följaktligen en av Indiens många salustater.

Från 1879 till 1886 hade statens postverk egen frimärksutgivning. Det handlar om två frimärken med text på urdu. Valörerna är 1 fulus (en åttondels anna) och 1 paisa (en fjärdedels anna). De trycktes i ultramarin färg och är av mycket enkelt utförande.

Från 1887 anslöt sig Faridkot till en postöverenskommelse med Brittiska Indien vilket innebär att indiska frimärken övertryckta FARIDKOT STATE kom till användning på statens alla postkontor. Totalt blev det 17 frimärken och 15 tjänstefrimärken. Efter 1901 har endast indiska frimärken använts i staten.

Men det finns en knorr på historien. Intresset för Faridkots frimärken var uppenbarligen mycket stort från världens samlare varför man tryckte nya upplagor och ofta i helt andra färger av de tre första utgåvorna. Man lät till och med tillverka ett helt nytt motiv. Dessa nyutgåvor har fått stor spridning och de är av mycket ringa värde.

Fernando Poo

Republiken Ekvatorialguinea i Västafrika består av ön Bioko och av Mbini (tidigare Río Muni), ett område på det afrikanska fastlandet. Det är på Bioko som vi hittar huvudstaden Malabo.

Tidigare hette Bioko Fernando Poo. Det namnet hänger samman med Fernão do Póo, en portugisisk sjöfarare på 1400-talet. Fernando Poo var länge centrum för slavhandeln i Guineabukten. Ön blev spansk år 1778 men britterna tog över 1827 och de gjorde den till sin bas för kampen mot slavhandeln. Spanjorerna återfick ön vid mitten av 1800-talet. Då hette huvudstaden Santa Isabel.

Fernando Poo gav ut sitt första frimärke år 1868. Det visar ett porträtt av drottning Isabella II. Senare utgåvor fram till 1908 har kung Alfonso XIII som motiv. Därefter följde en lång period då man använde frimärken från Spanska

Guinea. År 1960 återuppstod Fernando Poo som frimärksland och den perioden varade fram till självständigheten 1968. Totalt handlar det om runt 270 olika frimärken av vilka de från 1960 och framåt är mycket billiga. De har dessutom oftast mycket intressanta motiv från ön.

Fezzan

Fezzan är ett stort ökenområde i sydvästra Libyen. Under andra världskriget gick franska och andra allierade styrkor in i Libyen som då var en italiensk koloni. Med start år 1943 inrättade Frankrike ett antal militära baser i Fezzan och de libyska frimärken som påträffades på postkontoren i området övertrycktes med beteckningen FEZZAN – Occupation française och de fick också nya valörer i franska francs. Senare utgåvor fick ett något annorlunda övertryck. Dessa första utgåvor från Fezzan är sällsynta.

Området fick sedan en fransk militäradministration med egen frimärksutgivning fram till 1955 då Fezzan återlämnades till kungariket Libyen. Den första frimärksutgåvan 1946 hade två landsnamn: FEZZAN och GHADAMÈS (som senare gav ut egna frimärken). Från 1949 är landsnamnet endast Fezzan. Franska Yvert & Tellier listar 85 olika frimärken för området. Det är på många sätt ett mycket spännande

samlingsområde; posthistoriska objekt torde vara enormt ovanliga.

Fiume

Det finns områden som inte bara upphört med frimärksutgivning utan som även fått nya namn. Staden Fiume på den östra sidan av Adriatiska havet heter numera Rijeka och ingår i Kroatien. Namnet Fiume är av italienskt ursprung och staden har anor från romartiden. Från 1867 tillhörde Fiume kungariket Ungern men efter andra världskriget tog det nybildade Jugoslavien över staden den 28 oktober 1918. Det jugoslaviska styret blev kort eftersom staden och området däromkring ockuperades av en internationell koalition i ett försök att komma till rätta med oenigheten om Fiumes framtid.

Det är nu som den italienske poeten och nationalisten Gabriele d'Annunzio (1863 – 1938) dyker upp. Han leder en frivilligkår som helt enkelt ockuperar Fiume. Staden erkänns sedan som en självständig fristat i november 1920. År 1924 blir Fiume en del av Italien. Först 1947 återlämnas staden till dåvarande Jugoslavien och den är numera Kroatiens viktigaste hamnstad.

Fiume debuterade som frimärksland i december 1918. Inledningsvis var det de då kursrande ungerska frimärkena som övertrycktes med landsnamnet FIUME. Än idag är flertalet frimärken från denna period mycket prisbilliga men det finns undantag. Tyvärr finns det också mängder av förfalskade övertryck.

Året efteråt kom den första serien med mera lokala motiv och det skulle sedan bli en generös frimärksutgivning. Tyvärr finns det även här många förfalskningar i omlopp. Den 31 mars 1924 upphörde alla Fiumes frimärken att gälla och de ersattes av italienska. Totalt gav Fiume ut runt 250 olika märken (om man inte räknar med olika övertrycksvarianter). ●

Sveriges Filatelistförbunds kassör Thomas Hagström har gjort en djupdykning i vårt tidningsarkiv och hittat massor av spännande material. Under vinjetten Filateli från förr kommer vi att då och då bjuda på godbitar från gamla nummer av förbundets medlemstidning.

Denna gång presenterar vi en artikel från 1904 om svenska frimärkshäften.

Frimärkshäften

Frimärkshäften lanseras 1904 och passar i västfickan!

Såsom vi i vårt nr 2 omnämnde, har sedan några år tillbaka å de Nederländska postanstalterna tillhandahållits små frimärksböcker för olika valörer frimärken.

Förenta Staterna har äfven sedan någon tid utgifvit dylika häften samt senast äfven England.

Turen tycks nu ha kommit till Sverige, ty om några dagar eller omkring 20 april, efter hvad det tros, blifva frimärkshäften tillgängliga å våra postanstalter.

Häftena, hvilka hafva ett format afpassadt för att kunna bäras i plånboken eller västfickan,

komma att blifva af 2 slag. Det ena innehåller 30 st frimärken af 5-öres, det andra 30 st af 10-öres valör.

Priset å hvarje häfte blir 5 öre högre än märkenas nominella värde, således kr 1:55 öre resp. 3:05.

Fem-öres häftena få grönt omslag och tio-öres häftena rödt.

Att dessa häften skola af allmänheten hälsas med bifall och få god åtgång är helt säkert.

Foto: Kristina Spisakova, Pixabay

Vårfåglar och formklassiker

– årets första svenska utgåvor

Svenska frimärken: **Postnord**. Övriga bilder och text: **Arne Karlsson**

Postmuseum är fortfarande stängt. Postnord Frimärken bjöd in till utgivningsaktivitet hos **A Typo Gallery**, Tomtebogatan i Stockholm. 2024 års första häfte med tio inrikes frimärken har tema "Vårfåglar". Utgåva "Formklassiker" uppmärksammar att firman **Svenskt Tenn** fyller 100 år.

Anna Handell

Anna Handell fick uppdrag att återge tio vårfåglar, som skulle passa på glada vårhälsningar. Resultatet har blivit finstämda fågelbilder. Men ornitologer får inga glädjevibbar. Det ligger i tiden där konstnärens sk konstnärliga frihet får fritt utlopp. Varför inte utnyttja våra erkänt duktiga konstnärer som vet hur fåglarna ser ut i naturen? Ornitologer brukar hänvisa till Lars Jonssons teckningar i boken "Fåglar i Europa". Av motiven är det knappt hälften som fågelskådare genast känner igen vilken art det handlar om. I frimärkenas nedre marginal finns återgivet det artnamn som avses.

Rödhake i svenskt frimärke och åländsk frankeringsetikett.

Anna Handell anlitas april 2021 för utgåva frankeringsetiketter "Sångfåglar" på Åland. Här gällde det fyra fåglar där Rödhaken också finns i årets svenska utgåva. Genom att i bild återge de två Rödhakarna ger jag exempel hur konstnären

inte varit konsekvent i färgsättning. Åländska märken har också försetts med latinska namnet, som ytterligare kan förvilla den internationelle samlaren.

Den svenska ligger närmast den fågel vi finner i naturen. Det som framför allt stör på frimärket från Åland är att fågeln är röd även på hjässan samt att ryggen är strimmig. Den runda kroppen brukar anges som en bra karaktär men är överdriven.

I årets svenska frimärken har Rödstarten på bröstet ett verklighetfrämmande rött hjärta. Tofsvipan är tydligt tecknad bortsett från märkligt ruttmönster på bröstet.

Rödstarten och Tofsvipa

Postnords utgåvor av sk förpackningar med porto utgör helsaker som ofta utges utan förhandsavisering. Dessa förpackningar har ibland konstnärlig utsmyckning. För något år sedan utgavs förpackning med Anna Handells personligt fångade fåglar.

Förpackning med porto

Botanik

Jag är tveksam till Anna Handells fria tolkningar av fåglars utseende. Det verkar som att hon har ritverktygen i stramare tyglar då hon återger botaniska motiv. Våren 2022 uppmärksammade Postnord att Svenska Botaniska Föreningen utsett Liten Blåklocka till Sveriges nationalblomma. Anna Handell återgav denna blomma i frimärke för inrikes brev.

Liten Blåklocka
i frimärke 2022

"Historier och myter" var tema för Europa frimärken 2022. Sveriges bidrag blev att Anna Handell bildsätte *Midsommarmyten* kring plockande av blommor att lägga under huvudkudden.

Vid årets slut görs en omröstning bland de olika postförvaltningarnas Europa-utgåvor. Sveriges utgåva hamnade inte på tio i topp listan. Vi kunde med avund notera att Finland kom på andra plats. Sveriges frimärke skildrar den trolska midsommaren, som tilltalar oss svenskar, men misslyckandet i europeisk omröstning kan förklaras av att det är för många motivelement i det lilla frimärksformatet.

Finland presenterade i sina Europa-frimärken två gudinnor som nämns bland annat i sånger i Kalevala. Månens mö *Kuutar* och Dagens mö *Päivätär* spinner på frimärkena guld- och silvergarn av mån- och solskenet.

Svenskt frimärke och två finländska frimärken på tema "Myter" 2022.

Åländska Postkort

Vid uppdrag för åländska posten våren 2021 anlätades Anna Handell för fyra helsaker i form av postkort med arbetsnamn "Våren grönskar". Utgåvan av helsakskorten inspirerades av evenemanget *Åland grönskar*, som äger rum sista helgen i maj. Postkortens värdetecken återger detaljer från kortens bildsidor. Bildsidan på ett postkort visar tamfåglar i form av kycklingfamilj.

Åländskt Postkort,
värdetecken och bildsida.

Formklassiker

År 2024 fyller företaget *Svenskt Tenn* 100 år. Att frimärkshylla ett idag verksamt företag kan uppfattas som tveksamt, men Postnord löser det genom att ge utgåva namnet *Formklassiker*. Estrid Ericson (1894 – 1981) var initiativtagare till företaget *Svenskt Tenn*.

När företaget startade var det som namnet antyder tennföremål som fyllde butikshyllorna. Efter hand plockade Estrid in många nya material. Kanske ångrade hon namnvalet, men en ändring var inget alternativ. Att hålla fast vid inarbetat namn borde varit vägledning för andra företag, som historielöst namnändrat.

Den österrikisk-svenska arkitekten och formgivaren Josef Frank (1885 – 1967) var under många år involverad i verksamheten. Jubileet uppmärksammas med en omfattande frimärksutgåva med formklassiker från olika tider. I ett häfte fem frimärken med utlandsporto: Anna Petrus tennskulptur "Lejon", Josef Frank textilmönster

”Teheran” samt mässingljusstake ”Vänskapsknoten”, Signe Persson Melin tenntekanna ”Myrten” och Carina Seth Andersson glasvas ”Dagg”. I rulle frimärke inrikes BREV Estrid Ericson textilmönster ”Elefant”.

Estrid Ericsons textilmönster ”Elefant” och Carina Seth Anderssons glasvas ”Dagg”.

Bakom frimärkena står grafiske formgivaren Tom Hedqvist, som fann motivation i att kunna slå ett slag för den analoga kommunikationen. Hedqvist pläderade för att få med en förlaga i form av ett ikoniskt foto från 1964 av mästere fotografen Lennart Nilsson (1922 – 2017). I fotot Svensk Tenns grundare Estrid Ericson, som håller en glaskula i vilken formgivare Josef Frank återges upp och ned. Posten nobbade eftersom man ville ha färgglada frimärken, men fotot fick bli bakgrundsbild i ett souvenirark, en lösning som Hedqvist var nöjd med.

Frimärken i souvenirark brukar hämta motiv från samtidigt utgivna märken, men denna gång tillför man två motiv som återges i trippelantal:

Souvenirark med 6 frimärken, 2 motiv, inrikes brev.

Josef Frank textilmönster ”Hawai” och Estrid Ericson tennbrosch ”Gren” med halvädeltstenar i olika färger. Souvenirarkets frimärken utges i valör inrikes BREV och blir därmed tidlösa och drabbas inte av vad tidigare ofta skett då märken i souvenirark valörsatts i belopp som snabbt blir inaktuellt.

Bo Bergmans sångmö

När Estrid Ericson från Hjo kom till Stockholm som ung konststudent hyrde hon rum hos posttjänstemannen tillika skalden Bo Bergman (1869 – 1967) och hans hustru Hildegard (1878 – 1928). Litteraturforskare har funnit att Estrids unga gestalt inspirerat den 25 år äldre Bergman till kärlekslyrik. Även sedan Estrid 1944 gift sig med sjökaptanen Sigfrid Ericson bestod vänskapen med Bo Bergman som gav kulturella influenser till Estrids formgivning. I sin bokhylla bevarade Estrid alla Bo Bergmans böcker med personlig dedikation. När Estrids älsklingshund Bonzie dog 1965 skrev den då 96-åriga hundskeptikern Bo Bergman dikten ”Till minne av Bonzie” för att trösta en förmodigen otröstlig matte. År 1967 blev ett sorgens år för Estrid då både Bo Bergman och Josef Frank avled.

Bo Bergman i svenskt frimärke 1969.

Utgivning under 2024

Januariutgåva 2024 omfattar också frimärke med valör 50 kr brudvante från Blekinge. Frimärke med drottning Silvia kommer nu med ny färg och aktuellt porto för utrikes brev.

Vid utgivningsaktivitet januari 2024 presenteras också översiktligt det kommande utgivningsprogrammet under året. Resterande utgåvor har en del intressanta teman.

Men efter den chockvåg som portohöjningen innebar kan man undra om Frimärkssverige under år 2024 verkligen behöver 63 st olika motiv varav 46 st för inrikes brev, 6 st 36 kr (utrikes), 10 st för julpost och 1 st 50 kr. För Samlarsverige överstiger det definitivt vad man kan ta till sig. ●

Posthistoria från Bohuslän

Text: **Gunnar Lithén**

Nu har Anders Lundgren gett ut den tredje utgåvan av "Posthistoria från Bohuslän". Tredje gången giltigt kan man ju säga.

Till sin hjälp har Anders haft flera personer. Lennart Ryberg har redigerat boken och Hans Carlsson har bistått Anders med det mesta.

Innehållsförteckningen är på 10 sidor och mycket utförlig, vilket gör att man snabbt hittar vad man söker.

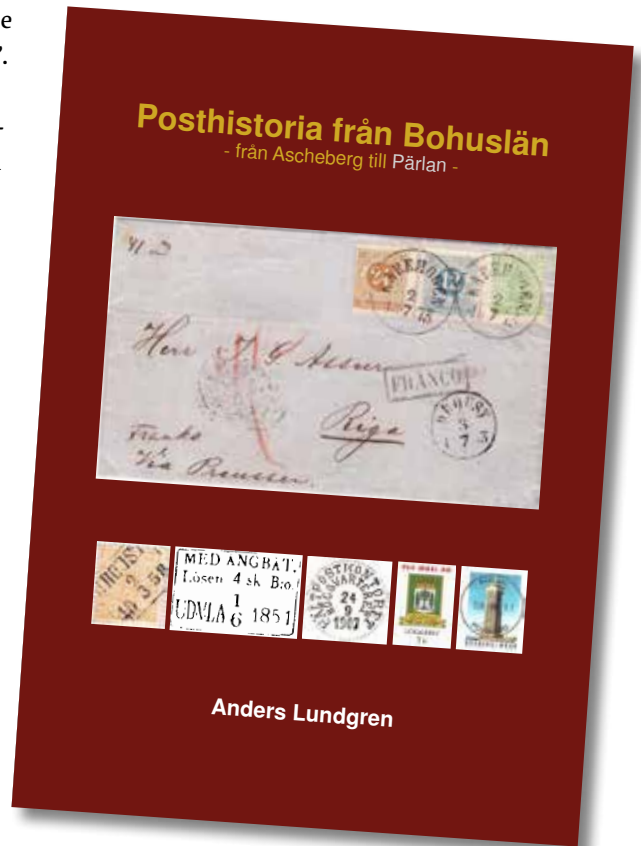
I boken tar man också upp historik om betydande personer och släkter i Bohuslän. Den är rikt illustrerad med vykort och bilder på bl a postkontor, järnvägsstationer, ångbåtar och vackra försändelser. Det finns också postala tidtabeller och järnvägskartor.

Alla kända stämplor och typer är avbildade och alla typer av posthantering redovisas t ex Postförbindelser Sverige-Norge och även angränsande områden typ lokalposter, postoblater och skyddspärförade frimärken. Postförreståndare vid fasta postanstalter redovisas också vid varje postkontors uppgifter.

Självklart behandlas också kronoposten, militärpost, minnespoststämplor och bredvidstämplor så som, Franco, Regis, Paquebot, Tillhör Lokalposten m m.

All denna utomordentliga forskning gäller fram till och med 2023.

Boken är i A4-format och innehåller 600 fullmatade sidor med information, boken är inbunden med hårda pärmar. Jag tycker att det är ett praktverk som bör finnas i bokhyllan och den fungerar också som uppslagsbok när det gäller posthistoria i Bohuslän.

Grattis för ett gediget arbete till Anders och alla inblandade som gjort det möjligt att boken nu har kommit ut.

**Boken kan beställas av
Anders Lundgren**

Telefon: 0707-31 24 00 eller

Mail: anders.lundgren7@outlook.com

Pris: 500 SEK + porto

Samlarmässa i Falköping

Lördagen den 2 mars 2024 kl 10.00 – 15.00
är det samlarmässa i Folkets Park i Falköping

Det är Falköpings Filatelistförening och Floby Filatelistförening som arrangerar denna årliga samlarmässa.

Ett 20-tal handlare kommer att vara på plats och tonvikten kommer att ligga på frimärken, vykort och brev men även en del kuriosas kommer att utbjudas.

Information om mässan lämnas av
Fredy Neuman
på telefon 070-8673106 eller
e-post fredy.neuman@telia.com

Smålandssamlare!

Vi kommer att ha en träff i Skillingaryd för oss som samlar på Posthistoria från Småland!

Flera delar av Sverige har samlarträffar för ett geografiskt område, oftast ett landskap eller län.

Småland, har vad vi vet, inte haft något forum för samlare som har detta landskap som ett av sina samlingsområden.

Vi ska ha en **Upptagsmöte lördag den 24 februari i Skivaryds lokaler** på Östra Allégatan 27 i Skillingaryd **mellan kl. 10-16**. Fika/Servering finns. Tag gärna med dubletter för byte/sälj. Vi ska också ha en liten auktion samt information, om bl a SDB Stämpeldatabasen. Om du vill lämna in något småländskt material till auktionen ska du kontakta oss. Vi hoppas att detta arrangemang ska resultera i en årlig återkommande träff.

Hans-Ove Aldenbrink
0706-95 88 88
hoa@aljodata.se

Per Bunnstad
0702-13 14 66
per@vyer.nu

Norrorts Frimärksförening (NFF)

– En förening som satsar på framtiden!

En klubb, som ordnar träffar med föredrag, auktioner av frimärken, brev och vykort, rådgivning, kaffe och mys.

Ca 40 av 100 medlemmar kommer på klubbmötena varannan måndag under höst- och vårterminerna och har det mycket trevligt.

”Idag ser vi, att vår nyrekryteringsbas finns hos män i åldern 45 – 60 år, men nu vill vi också komma i kontakt med andra grupper. Det finns 30000 personer i Sverige som byter, köper och säljer frimärken, brev och vykort”, säger föreningens ordförande Per Näsman.

Eftersom vi vill att även personer i andra grupper av samhället ska gå med i föreningen har Norrorts Frimärksförening nu tagit ett stort steg in i det digitala landskapet! Vår hemsida, www.norrphil.se, har fått en uppfräschning för att förenkla för nya samlare att ta kontakt med oss. Dessutom har vi också etablerat närvaro på sociala medier där man kan följa oss för spännande nyheter, auktioner och evenemang. Vi ser fram emot att dela vår kärlek till filatelin och att bygga en ännu starkare gemenskap online!

Våra ledord för föreningen de kommande åren är: **INFORMATION, KOMMUNIKATION** och **REKRYTERING.**

Under året arrangerar klubben en filatelistisk högskola. Under ledning av Mats Söderberg får deltagarna under 8 kursdagar förkovra sig på bredden och djupet inom området.

Lördagen 9 mars 2024 arrangerar NFF sin traditionella samlarmässa i Näsby Park Centrum. Det kommer att finnas ett 40-tal bord. Där kommer att säljas intressanta urval av frimärken, brev, vykort, böcker, mynt, gramfonskivor

och antikviteter. Experter finns på plats för rådgivning. Det är FRI ENTRÉ.

I slutet av juli arrangerar klubben en medlemsresa till Mare Balticum. Det är en internationell filatelistisk utställning i Tartu, Estland. Norrorts Frimärksförening ligger inte på latsidan!

Se vidare:

www.norrphil.se

instagram: @norrortsfrimarksforening eller

vår facebookside: Norrorts Frimärksförening

Ubåtspost

Text och bild: **Henrik Sundén**

Detta är första artikeln i en liten serie om underliga eller ovanliga sätt att befordra post, från ubåt till rymdraket. Det finns i dessa sammanhang många jippon, men har post seriöst befordrats, så lägger jag vikten på det och skriver inte så mycket om jippona.

Ubåtar används främst för militära ändamål, forskning, offshoreverksamhet och räddning. Militära ubåtar kan gå under isen i Arktis, men det enda försöket att göra det med en avmilitariserad och privat hyrd ubåt 1931 misslyckades. Kommersiella transporter av gods eller post med ubåt har hittills visat sig olönsamma. Ett försök gjordes av Tyskland under första världskriget och två handels-ubåtar, Deutschland och Bremen, sjösattes av det nystartade företaget Deutsche Ozean-Reederei. Deutschland gjorde två resor över Atlanten och medförde en begränsad mängd post. Bremen förliste vid Orkneyöarna på sin jungfrutur i augusti 1916.

Jag har letat ubåtspost på nätet och hittat ett tillfälle där en ubåt använts för att kommunicera med en isolerad innesluten plats under krig, Mahón på Menorca 14 augusti 1938. Jag har inte hittat någon försändelse från denna resa, som startade i Barcelona och utfördes med ubåten C-4.

Tyskarna förberedde sig mot slutet av andra världskriget för att kunna försörja halvön Hela (Hel) norr om Danzig med ubåt, och tryckte ubåt-fältpostfrimärken för militärpersonalen. Hela-frimärkena användes troligen aldrig till ubåtspost, eftersom Hela-halvön kunde försörjas med ytfartyg i krigets slutskede.

Till avdelningen jippo-post har jag fört ett Frimärkets Dag-ubåtspostbrev som sänts mellan Cartagena och Alicante i Spanien den 7 april 1975, en minnestur med ubåten U 17 i Tyskland och ett experiment i Polen på 1980-talet.

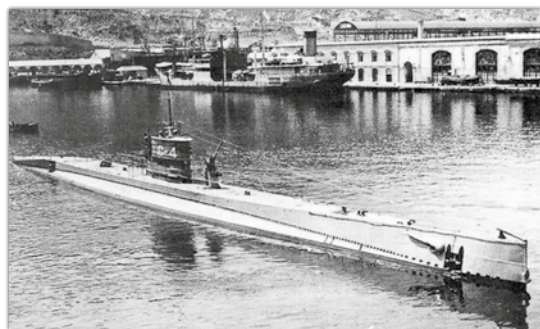
Det finns många brev som skrivits av en besättningsman på en ubåt och som sedan postbefordrats när ubåten nått sin bas. De klassar jag som militär fältpost. Flera ubåtsexpeditioner, bl a i

Spanien 1 peseta i ubåtspostserie 1938.

Tyskt ubåtsfältpostmärke från Hela, falskt. Äkta kostar 1 000 kr.

C-4. Från ajuntament.barcelona.cat

Arktis, har lämnat efter sig brev med ubåtens namn och med avstämpling på en bas eller på ett underhållsfartyg med postkontor. De platser inte heller här.

Deutschland

Under första världskriget blev centralmakterna (Tyskland, Österrike-Ungern, Bulgarien och Turkiet) blockerade från handel med omvärlden. USA var neutralt fram till den 6 april 1917, men starkt stört av de tyska sänkningarna av de brittiska passagerarfartygen Lusitania och Arabic 1915, då många amerikaner omkom. Tyskarna ville bryta de allierades blockad och köpa krigsviktiga metaller och kemikalier från USA och påbörjade bygget av åtta handelsubåtar, av vilka två sjösattes 1916. De övriga sex byggdes om till militära artilleriubåtar innan de sjösattes. Även Deutschland byggdes om till krigsfartyg 1917.

Deutschland var på 791 BRT (bruttoregisterton) och registrerades i skeppsregistret den 28 mars 1916. Dess kapten blev Paul König.

Deutschlands kapten Paul König.

Handelsubåten Deutschland, troligen i Bremen.

Post med Deutschland

Uppgifterna i detta avsnitt kommer från boken German submarine mail of World War I av Bernard A Hennig.

Den första resan från Tyskland till USA avgick från Wesermünde (Bremerhaven) den 14 juni 1916, med ett uppehåll i Helgoland fram till 23 juni. Ubåten ankom till Baltimore den 8 juli. Ingen post är känd från denna resa.

Den första returresan påbörjades den 1 augusti och slutade i Bremerhaven den 25 augusti. Tre

brev är kända enligt Hennig. Ett av dessa hade tagits med av en besättningsman (eller kaptenen) och överlämnades, försett med ett 10 pf frimärke för inrikes befordran. Det vidarebefordrades till Auswärtiges Amt (utlandsposttjänsten) i Berlin och censurbehandlades och förseddes med censurens stämpel. Där satte man på en stämpel Aus dem Auslande och en annan stämpel Porto och krävde 20 pf i lösen av mottagaren. Hennig skriver inget om de andra två breven utom att de var från Krupp-agenten M Tauschcher i New York.

Den andra resan västerut påbörjades den 14 oktober 1916 och slutade i New London, Connecticut den 1 november. Brevpost befordrades inte på vanligt sätt enligt Hennig. I ett provisoriskt beslut den 9 augusti måste posten försäkras av Deutsche Versicherungsbank i Berlin, Bremen eller Hamburg. De utfärdade försäkringscertifikat med 500 Marks försäkringsvärde och med påtryckt försäkringsavgiftsmärke på 50 Mark. Det gällde för försändelser upp till 50 gram. Högre vikter krävde att lösa tilläggsmärken klistrades på certifikaten upp till 100 Mark för 200 – 250 gram. Certifikatens huvuddel behölls av avsändaren och skulle visas upp ifall ubåten försvann. En kupong i certifikatets nedre del behölls också av avsändaren, en andra kupong redovisade den del av avgiften (portot) som Deutsche Reichspost skulle ha och en tredje kupong lades i ett ytterkuvert tillsammans med försändelsen. Kupongen skulle fyllas i vid ankomsten till amerikansk hamn och antagligen tas med tillbaka på returresan.

Certifikaten och tilläggsmärkena har blivit ett speciellt samlarområde, men lösa stämplade certifikatsmärken är så gott som säkert efterstämplade. Ostämplade exemplar kostar cirka 1000 kronor per st.

Post kunde inte lämnas till Deutsche Reichspost till denna resa. Försändelser som medfördes lades i separata ytterkuvert och sändes som rekommenderad post inom USA. Därför kan man inte identifiera försändelserna som befordrade med Deutschland.

Den andra returresan påbörjades den 17 november, men Deutschland kolliderade med den eskorterande bogserbåten, som sjönk med

Faksimil 1975 av försäkrings-tilläggsmärke av första upplagan.

sin besättning. Deutschland måste repareras, kom iväg den 21 november och nådde Bremerhaven den 10 december 1916. Hennig anger att ungefär 18 brev har befordrats utanför det reguljära postsystemet och därför inte har försetts med amerikanska frimärken. Han skriver inget om det sänts några brev med den reguljära posten, men det är nog knappast så.

Jag har ett brev, som försetts med ett amerikanskt frimärke och enligt maskinskriven anvisning på kuvertet ska gå med Deutschland. Frimärket är inte stämplat, så det har inte behandlats postal av det amerikanska postväsendet.

Ubåtsbrev som gått med Deutschland 1916.

Det är ju svårt att verifiera äktheten av ett sådant här brev. De två stämplarna ser äkta ut. Men Hennig känner inte till det.

Inför Deutschlands tredje resa, planerad till januari/februari 1917, annonserade det tyska postverket, att man kunde få privat post sänd till USA och övriga utlandet med ubåt. Försändelsen, eller flera försändelser, skulle föras med frimärken för normalt utlandsporto (20 pf för 20 gram och 10 pf per påbörjat 20 gram däröver) och läggas i ett oförslutet ytterkuvert, som skulle föras med adressen Tauchbootbrief nach Bremen och

ett 2-marksfrimärke för varje bilagt brev eller kort. Posten censurerades som vanligt. Brev från alla centralmakterna accepterades.

Deutsche Versicherungsbank fortsatte att försäkra värdepост. Det finns i Hennigs bok flera certifikat avbildade med stämpeldatum i december 1916. Hennig varnar för manipulation och skriver att överblivna certifikat köptes upp efter kriget och efterstämplades av Gebrüder Senf i Leipzig.

Det oinskränkta ubåtskriget fick motsatt effekt mot vad tyskarna hade hoppats. USA bröt de diplomatiska förbindelserna med Tyskland den 3 februari 1917. Danska Västindien var till salu och Tyskland ville ha en ubåtsbas där, men Danmark sålde DVI till USA, som tog över området den 31 mars 1917. Roosevelt förklarade krig den 6 april. Redan den 15 januari insåg man i Tyskland, att postförbindelsen inte skulle bli av. Posten returnerades med en stämpel Zurück på innerkuvertet och med text om att ubåtstrafiken var inställd. På baksidan sattes en stämpel att man kunde kvittera ut 2-marksavgiften på ett postkontor mot uppvisande av kuvertet eller en bifogad lapp.

Jag har sett ett exemplar av ett Zurück-stämplat kuvert på eBay. Säljaren vill ha 400 dollar för det.

Post med Bremen

Ubåten Bremen avgick från Kiel den 21 augusti 1916 för lastning i Bremerhaven, och avgick därifrån den 24 augusti. Enligt Hennig gick ubåten från Helgoland den 26 augusti. Den medförde post, troligen mindre än hundra brev. De har hanterats av Deutsche Versicherungsbank, som utfärdade försäkringscertifikat på samma sätt som man senare gjorde inför Deutschlands avgång den 14 oktober. Bremen försvann. Det finns en uppgift på Internet om att man den 29 september 1916 fann en oljig livboj märkt Bremen i Maine.

Försäkringscertifikaten har därmed kunnat lösas in mot 500 Mark, som var mycket pengar 1916. De flesta bör ha lösts in. I Hennigs bok finns en bild av ett certifikat (nr 58) med stämpel från Berlinkontoret daterad den 16 augusti 1916. Det kan vara certifikatet för ett brev som gått med Bremen.

Wilkins – Ellsworths nordpolsexpedition med ubåt

Australiensaren Hubert Wilkins var med på islänningen Vilhjálmur Stefanssons mycket märkliga nordpolsexpedition 1913, flög med Carl Eielson från Point Barrow i Alaska till Green Harbour på Svalbard i april 1928 (adlades för den bedriften) och i Antarktis i december 1928, även då tillsammans med Eielson. Amerikanen Lincoln Ellsworth var med på Amundsens flygbåtsexpedition som nådde 87 grader 44 minuter nord (252 km från nordpolen) 1925 och luftskeppet Norge, när det flög från Longyearbyen på Svalbard över Nordpolen till Teller i Alaska 11 – 14 maj 1926. Lincoln Ellsworths far, kolgruveägaren James Ellsworth, var den som gjorde både flygningen och luftskeppsresan ekonomiskt möjliga.

Lincoln Ellsworth bidrog med 70 000 dollar och fick också låna 20 000 dollar för att finansiera ubåtsexpeditionen. Tidningsmagnaten Robert Hearst köpte publiceringsrätten för 61 000 dollar.

Wilkins ville köpa en gammal ubåt, O-12 (SS-73), men USA kunde inte sälja den till en utlänning, så han fick hyra den för en dollar. Ubåten avmilitariserades och utrustades för nordpolsforskning i Camden, NJ. Den döptes till Nautilus.

Resan mot nordpolen började den 4 juni 1931 i New London, Connecticut. Vid ingång mot New Yorks hamn föll kvartermästaren överbord och drunknade. Ute på Atlanten havererade båda motorerna (13 – 14 juni) och en nödsignal sändes ut. USS Wyoming fanns i närheten och bogserade henne till Irland. Efter reparation i England fortsatte resan den 5 augusti till Norge, där några forskare gick ombord. Då de kom nära isen vid 82 grader N, cirka 880 km från polen, upptäckte Wilkins, att dykrodren inte var tillbakamonterade efter reparationen. Man kom inte ner under isen. Men man lyckades göra lite forskningsarbete på isen. Hearst krävde att ett försök att gå in under isen skulle göras ändå, och man trimmade då ubåten så att fören dippade neråt. Man rammade ett isflak och kom faktiskt ner under det och upp på andra sidan. Men radioantennerna förstördes, och omvärlden trodde, att Nautilus försvunnit. Efter reparation av radioutrustningen återvände

Nautilus till Bergen, men råkade ut för en kraftig storm när man skulle fortsätta, och skadades. Nautilus bogserades tillbaka till Bergen. Efter samråd med amerikanska flottan sänktes ubåten på 347 meters djup i Byfjorden i närheten av Bergen den 30 november 1931.

Hearst vägrade att betala sin del av finansieringen. 1981 fann norska dykare vraket.

Allmänheten erbjöds att köpa kort eller sända brev med ubåten till vald destination, Bergen, Longyearbyen eller Nordpolen.

Wilkins-Ellsworthbrev New York-Spitsbergen. Avstämplat 8 maj 1931 i New York och 17 augusti 1931 i Longyearbyen.

Wilkins-Ellsworthbrev New York – Nordpolen. Avsant från London 5 oktober 1931 till Wilkins. Avstämplat i New York 8 maj 1931.

Nautilus i Bergen i november 1931. Public domain, okänd fotograf.

Vid början av 1900-talet fick reklammärken en allt större betydelse i olika företags kampanjer. De kunde användas på den egna korrespondensen men distribuerades även till intresserade personer och då inte minst samlare. Idag minner dessa ofta mycket färgstarka märken om äldre perioder i världens ekonomiska utveckling.

En del av dessa tidiga reklammärken har en tydlig anknytning till olika sätt av postbefordran och det gäller i högsta grad det lilla ark med sex reklammärken för Wells Fargo Company som trycktes för nu 110 år sedan.

Idag är Wells Fargo Company en av USAs större banker och banktjänster har hela tiden varit en viktig del i företagets historia. En annan betydelsefull ingrediens i dess olika affärsaktiviteter var säkra och snabba transporter av brev, paket, pengar och andra värdesaker. Företaget etablerades officiellt den 18 maj 1852 men grundarna hade betydligt tidigare varit involverade i liknande verksamheter.

Henry Wells och William Fargo var engagerade i olika affärsaktiviteter med bas på USAs östkust. Det som fick upp deras ögon för möjligheterna i landets västra delar var guldrushen i Kalifornien år 1848. Den ledde till ett stort behov av både banktjänster och transporter (inklusive befordran av brev).

År 1849 hade John Warren Butterfield startat ett transportföretag i västra USA. Med diligenser transporterades både gods, post och passagerare. Wells och Fargo hade varit engagerade i ett annat företag i samma bransch och 1850 gick de samman med Butterfield för att starta en ny firma – The American Express Company (idag kontokortsföretaget American Express).

Målet för både Wells och Fargo var att etablera sig i Kalifornien där konkurrenten Adams & Co närmast hade monopol på post- och värde-transporter. Detta ledde till att Wells Fargo & Co Express startades år 1852.

År 1855 drabbades USA av en finanskris men Wells Fargo tycks ha gått stärkt ur den och verk-

samheterna inom bank- och transportsektorerna fick allt större omfattning. Företaget drev allt fler diligenslinjer. På ett av de här avbildade reklammärkena anges att man hade 1 000 diligenser igång under perioden 1852 till 1869. Som en del i expansionen hade man tagit över Butterfield Overland Mail och dess nätverk av diligenslinjer.

Det kanske mest kända sättet att snabbt förmedla brev över kontinenten var Ponnyexpressen, ett företag som transporterade post mellan Missouri i öst till Kalifornien i väst från den 3 april 1860 till den 26 oktober 1861. Totalt hade Buffalo Bill och andra kända västernhjältar fler än 35 000 brev i sina postväskor. Verksamheten upphörde i samband med att telegrafförbindelser upprättades till Kalifornien den 24 oktober 1861.

Wells Fargo var inblandat i Ponnyexpressen under verksamhetens sista månader. Trots höga portosatser hade kostnaderna för denna postexpress vida överstigit inkomsterna.

Med tiden ersattes de hästdragna diligenserna av järnvägarna som i stor utsträckning anlätades av Wells Fargo för dess expresspostverksamhet. Även detta är något som uppmärksammas på två av reklammärkena. På ett beskrivs expresstågen som The Rapid Way, dvs. det snabba sättet.

För distributionen av brev och paket i städerna började Wells Fargo tidigt att använda lastbilar vilket framgår av det sjätte märket i arket. Det har rubriken The Up-to-date Way eller Det moderna sättet på svenska.

De sex reklammärkena gavs ut i samband med reklamkampanjen The Fargo Way år 1914. Just den här kampanjen blev kortvarig eftersom Wells Fargo & Co Express gick samman med

American Express vars namn därefter kom till användning för det nya företaget.

Nu kanske någon läsare kan tänkas fråga sig vad dessa reklammärken är värda. Som vanligt när det gäller klassiska reklammärken varierar priserna kraftigt från säljare till säljare. En koll på en av våra större digitala auktionssajter visade att en säljare tar minst 100:- per märke medan en annan erbjöd ett komplett ark för 150:-. Det hör också till historien att utbudet

av dessa spännande och dekorativa reklammärken är tämligen begränsat.

För den som önskar beskriva postens utveckling och expansion i USA torde dessa sex reklammärken kunna tillföra mycket för att skapa ett intressant exponat. ●

Bältespännarna – med sikte utanför boxen

Det finns så mycket annat mycket intressant och samlarvärt än bara de frimärken som listas i våra vanliga kataloger. Samlarföreningen Bältespännarna (SfB) grundades år 1966 för att utforska områden som privat lokalpost, stämpelmärken av olika slag, brevmärken och mycket annat. De olika områdena är oftast en kombination av filateli och posthistoria.

Föreningen fick sitt namn efter Bältespännaren, den staty vid Avenyn i Göteborg som är ett verk av Johan Petter Molin. När Göteborgs Privata Lokalpost gav ut sina första frimärken år 1888 valde man Molins staty som motiv på de triangulära frimärkena. På engelska används ofta beteckningen Cinderellas för att beskriva våra olika samlingsområden.

Medlemstidningen heter Bältespännaren och den kommer med två 24-sidiga nummer per år. Det finns ett alldeles utmärkt index över innehållet i samtliga årgångar från 1966 till 2020.

För den som önskar ytterligare information om Bältespännarnas olika områden har föreningen gett ut en 32-sidig skrift – *En vandring i bältespännarfilatels värld*. Den kostar 50:- portofritt. Betalning till PlusGiro 4 53 97-7. Medlemsavgiften är blygsamma 120:- per år. Vår kassör Arnold Boström lämnar mer information (arnold.bostrom@gmail.com).

Nordiska frimärken

- nya utgåvor

Finland

17 januari 2024

Vänskapen blommor

Foto: Ilona Pietiläinen

Utges i: Ark med 10 st självhäftande frimärken

Mått: 46 x 28 mm

Valör: 5 x Inrikes fixvärdemärke

Vårdrömmar

Illustration: Jenni Tuominen

Utges i: Ark med 10 st

självhäftande frimärken

Mått: 44 x 30 mm

Valör: 5 x Inrikes fixvärdemärke

Sommarsmak

Design: Klaus Welp

Utges i: Ark med 10 st självhäftande frimärken

Mått: 44 x 28 mm

Valör: 1 x Inrikes fixvärdemärke

Här hittar du mer information: <https://www.posti.fi/sv/privat/posti-blogg/frimarken>

Åland

1 februari 2024

Metamorfos

Konstnär: Sofia Pusa

Formgivning: Johanna Finne

Mått: 56 × 25 mm

Utges i: Ark med 4 st självhäftande
frankeringsetiketter

Valör: 4 x 3 €

Båthus

Fotograf: Kjell Söderlund

Formgivning: Johanna Finne

Mått: 35 × 35 mm

Utges i: Ark med 2 x 15 frimärken

Valör: Lokalpost 2,60 € och 0,40 €

Här hittar du mer information: alandstamps.com/collections/2024

Minnespoststämpel Vasaloppet 2024

Årets stämpel avser målet i Mora. Det är också 100:e loppet som avses. 2022 arrangerades ett jubileumslopp eftersom det var 100 år sedan det första Vasaloppet arrangerades.

2012 slutade PostNord med förstadsstämpeln för Vasaloppet p g a kostnadsskäl. Ovan-siljans filaelistförening tog då kontakt med PostNord och erbjöd sig att svara för minnespoststämpeln intill det 100:e loppet. Förstadsstämpeln hade då funnits i obruten rad från 1937. År 2016 kom stämpeln i ny form. Kontrollerna skulle uppmärksammas i sådan ordning att målet skulle nås till det 100:e loppet. 2016 års stämpel avsåg Sälen medan 2023 års avsåg Eldris, den sista kontrollen innan målet i Mora.

Totalt har Ovan-siljans Filatelistförening hittills stämplat 8029 försändelser genom åren. Det totala frankeringsvärdet kopplat till dessa blir 85 332:-.

I och med 2024 års stämpel förefaller det som att stämpeln går i graven i och med det 100:e loppet. Filatelistföreningen anser sig av åldersskäl inte kunna garantera en fortsättning och någon annan intressent finns inte i dag.

Kommande aktiviteter

AUKTIONER

FEBRUARI

- 21/2 AB Philea
Internationell auktion 407
- 24/2 Samlarträff i Rosvik, Piteå
med försäljning och auktioner

MARS

- 10/3 Björn Jarlvik Filатели
- 15/3 Frimärks-netto Helsingborg
- 20/3 AB Philea Posthistoria 4
- 20–22/3 Postiljonen: Internationell
auktion 240

APRIL

- 7/4 Samlamera
- 13/4 Trollhättan auktion
- 17/4 AB Philea
Internationell auktion 408
- 19-20/4 AC-träffen i Vindeln
Handlare och auktioner

MAJ

- 15/5 Frimärks-netto Helsingborg

NOVEMBER

- 10/11 Samlamera

Bild: Holger Grybsch, Pixabay

UTSTÄLLNINGAR

APRIL

- 16–19/4 EFIRO 2024, Bukarest, Rumänien

MAJ / JUNI

- 31/5–2/6 NORDIA 2024, Langesund, Norge

JULI

- 26–28/7 MARE BALTICUM 2024,
Tartu, Estland

AUGUSTI

- 15–19/8 PHILAKOREA, Seoul, Sydkorea

SEPTEMBER

- 30/8–1/9 Karlstad 2024

OKTOBER

- 17–20/10 HAFNIA 24, Köpenhamn,
Danmark

2025

- 8–11/5 EuroPhilEx Birmingham 2025

2026

- 23–30/5 Boston 2026
- Aug/Sept Philatapei 2026

MÄSSOR OCH EVENEMANG

FEBRUARI

- 24/2 Samlarträff i Rosvik, Piteå
med försäljning och auktioner
- 25/2 Samlarmässa i Göteborg
Vykort, frimärken och brev

MARS

- 2/3 Samlarmässa i Falköping, kl 10-15
- 9/3 Samlarmässa
i Näsbypark Centrum, Täby

APRIL

- 6/4 Posthistoria 2024 i Göteborg
Dalheimerssalen kl. 10.00-16.30
- 13/4 Mälardalsträffen i Kungsör
- 13/4 FriMynt 2024, Helsingborg
- 19-20/4 AC-träffen i Vindeln
Handlare och auktioner
- 27/4 Ystamps 2024, kl 10-15
Frimärks- och vykortsmässa

SEPTEMBER / OKTOBER

- 6-7/9 Sberatel, Prag. Central- och
Östeuropas största samlarmässa
med mängder av handlare
+ flera postverk.
Se hemsidan för info
www.sberatel.info/en/fair-collector
- 7/9 Stamps in Svedala
- 29/9-2/10 Stampex, London
- 24-26/10 Internationale
Briefmarken-Börse Ulm

KALENDARIET UPDATERAS ÄVEN KONTINUERLIGT PÅ WWW.FILATELISTEN.SE/KALENDER.
SKICKA IN NYA DATUM TILL INFO@SFF.NU OCH REDAKTION@SFF.NU.

Foto: Petra, Pixabay

Frankeringsfritt till myndigheter m fl – repris och lite nytt

Text och bilder: **Giselher Naglitsch**

I Filatelisten nummer 7 i höstas skrev jag om frankeringsfrihet till Allmänna Barnhuset m fl. Där nämnde jag fjärdingsmän och vaccinatörer utan att gå närmare in på dessa. En läsare i Uppsala, Dimitrios Boukaras hörde av sig uppskattande och ville diskutera ett brev i hans samling. Sådan feedback gillar jag verkligen. Den bidrar till att utveckla pågående forskning och berikar vårt samlarliv. Tack! Dimitrios kunde visa upp ett par fina

exempel på fjärdingsmännens frankeringsfrihet. Det ena var finaste tänkbara, med extra allt, som dubbelanvänt brev kanske unikt. Så måste jag bara ta upp tråden igen och komplettera med lite annat ur samma fatabur – exempel där avsändaren slapp frankera sina försändelser och där lagstiftaren bestämt att mottagaren skulle betala lösen, men inte behövde betala mer än ordinarie porto.

Det utvikta, dubbelanvända brevet. I Dimitrios Boukaras samling.

Fjärdingsmän

Fjärdingsmän på landsbygden, poliser av lägsta grad, ägde inte fribrevsrätt. Men när de skulle skicka en eller annan rapport till överordnade vållade frankeringstvånget bekymmer. Det löstes på ett tidstypiskt sätt. I postens cirkulär nr 82 1877 meddelas: "På Generalpoststyrelsens underdåniga framställan har Kongl. Maj:t den 22 sistlidna november funnit för got i nåder förklara:

– att brev som i tjänsteärenden av fjärdingsman avsändes till länsman, kronofogde eller annan, som äger rätt att för sin tjänstekorrespondens uppbära ersättning av statsmedel, må för befordran avlämnas till postanstalt eller lantbrevbärare, utan att avsändaren skall vara skyldig att detsamma med frimärken förse eller betalning därför kontant erlägga;

– att å dylik försändelse skall antecknas avsändarens namn;

– att adressaten skall vara skyldig dylik försändelse utlösa i den ordning som är stadgad i 7§ av förordningen den 5 december 1873."

Dylika brev skulle lösas för det porto som gällde för respektive försändelse, vikt och tilläggstjänster, men ingen aviseringsavgift.

Brevet i Dimitrios samling är ett skolexempel på obetald försändelse från en fjärdingsman på landsbygden till en överordnad inom polisväsendet. För att beskriva det börjar jag i övre högra "rutan", brevets ursprungliga adressida. Brevet är adresserat till Fjärdingsmannen Gustaf Österberg Tärby Tyshage Fristad. Det är korrekt frankerat med ett 12 öres tjänstefrimärke och poststämplat Wing 11/2 1880. Noteringen *Tj.bref* skrevs av gammal vana.

Brevet innehåll består av tre delar, vilka visar att det har gjort (minst) tre resor: En kungörelse, en befallning och en bekräftelse på utfört uppdrag. Innan det blev ett brev, var det en kungörelse som skrevs ut på "Domarämbetets vägnar" i Borås den 7 februari 1880. Kungörelsen skrevs i ett flertal exemplar, minst en för vardera av häradets 16 socknar. Ett lämpligt antal buntades och skickades i omslag till berörda länsmän, för att vidarebefordras till vederbörande socknar. Hur många som ingick till Kronolänsman Erikssons ansvarsområde är oklart för mig, förmodligen alla.

Brevet textsida, beskuren.

Kungörelsen

(Lätt moderniserad stavning)

Kungörelse

Ås härads å kommunalstämma röstberättigade innevånare varda härmed kallade, att Måndagen den 15 instundande Mars klockan 12 på dagen inför Ås häradsrätt å tingsstället Väby själva eller genom socknen utsedda ombud, sig infinna för att anställa ifrågasatta och numera även erforderliga nya val dels av viss person att utdebitera, uppbära och handhava de så kallade Häradsmedlen, dels ock av revisor och suppleanter för granskning av räkenskaperna över uppbörden och förvaltningen av samma medel, ävensom för att överlägga och besluta angående arvode åt de personer, som därvid kommer att utväljas.

Därjämte kallas samtliga ägare och innehavare av hemman inom häradet, att inför häradsrätten å ovanutsatta tid och ställe, genom utsedda electorer, välja ny ledamot i häradets Ägodelningsrätt istället för A. G. Helander, som erhållit begärt avsked från sådan befattning.

Borås den 7 Februari 1880.

På Domarämbetets vägnar Hjalmar (Englu?)

1880 d. 15 febr. uppläst i Tärby kyrka af J. A. Berg

Upläses i Tärby kyrka, emot bevis, som av fjärdingsmannen skyndsamt hitsändes J.G. Ericsson

På länsmanskontoret Eskelunda i Wing (som idag heter Södra Ving eller Hökerum och ligger mellan Ulricehamn och Borås) visste länsmannen J G Eriksson vilka socknar och fjärdingsmän han

skulle skicka kungörelserna vidare till. Längst ned på kungörelsen skrev han att den skulle läsas upp i Tärby kyrka och att fjärdingsmannen skyndsamt skulle skicka honom bevis på att så hade gjorts. Han adresserade brevet till Fjärdingsmannen Gustaf Östberg så som ovan beskrivits.

Fjärdingsmannen presenterade brevet för komministern, som efter mässan intygade: 1880 d. 15 Febr. uppläst i Tärby kyrka af J.A. Berg. (Johan August Berg var komminister i Tärby.)

Nu vek fjärdingsmannen brevet med texten och den gamla adresseringen inåt, adresserade brevet och förseglade det med sitt personliga sigill: G.A. Östberg. Det gjorde han nog redan efter söndagens kyrkobesök. Fjärdingsmannen adresserade brevet till sin överordnade *Krono Länsmannen* H. Hv. J. G. Eriksson Wing & Ekslunda. (Adresseringen *ex Ekslunda* antyder att länsmannen hade en postväska.) Under adressen skev han helt enligt instruktionen: *från fjerdingmannen G Östberg Tärby*. Det kan betraktas som hans "frankering". Någon, kanske en resande postiljon på postkupén, har noterat *obet* i övre högra hörnet och *afgo* före "frankeringen". Dessa noteringar skiljer sig från fjärdingsmannens handstil och bläck.

Befordran

Av någon anledning kom inte brevet vidare förrän onsdagen den 18/2, då det fick sin första postbehandling på PKXP.Nr 26 (på Borås-Herrljunga Järnväg 1877-07-01 till 1880-11-07).

Då brevet inte fick någon stämpel i Fristad kan man förmoda, att någon har lagt det direkt på tågets brevlåda, kanske ett mjölkbud med krukor som skulle sändas till staden? Det gick två postförande tåg i båda riktningar varje dag. Men i Borås blev brevet liggande i två dagar, i väntan på fredagens diligens till Ulricehamn. Det borde ha fått en stämpel i Borås den 20/2. Redan samma dag löste länsmannen ut sitt brev. Lösenmärken fick aldrig säljas eller lämnas ut till allmänheten. Det sattes på brevet av poststationsföreståndaren P J Bengtsson, som stämplade Wing 20/2 1880. Tolv öre var gällande porto för inrikes brev.

Tärby kyrka ligger ca 5 km öster om Fristad. Poststation Fristad inrättades den 1/10 1863. Adresseringen antyder att fjärdingsmannen inte

fick sin post i lösväska därifrån. Så hans brev delades kanske ut på kyrkbacken av den som brukade hämta posten till grannarna i socknen. Från poststationen Wing (inrättad den 1/1 1875) till Fristad bör det ha gått på högst två dagar. Onsdagar och lördagar avgick en postdiligens från Ulricehamn kl 2 e m, klockan 15.45 ankom den till Wing, där man bytte hästar och rastade 15 minuter. Utan ytterligare rast passerades den Dollebo och Hejared (ej poststationer, men kanske platser för byte av hästar och lösväskor) för att ankomma till Borås kl. 19.15. Från Borås till Herrljunga gick två postförande tåg varje dag fram och åter, med Fristad som första förenade poststation på väg norrut.

Mellan Wing och Espered/Åspered vandrade en gångpost två gånger i veckan, synkroniserad med den västgående diligensens tider. Även här bör ett liknande brev ha gått fram och åter, från Wing torsdagen den 12/2 och åter påföljande onsdag.

Ås härad, bakgrundsdata från Wikipedia:

Ås härad var ett härad i södra Västergötland, ett av sju i Sjuhäradsbygden, beläget mellan städerna Borås och Ulricehamn. Ås härad hade sitt tingsställe i kyrkbyn i Hällstads socken fram till mitten av 1700-talet, då det flyttades till Väby, några kilometer längre åt sydväst i samma socken. År 1796 flyttade tingsstället till ett hus mellan Hökerum och Hällestad där det förblev tills man 1920 flyttade till Borås.

Föjande socknar ingick i häradet: I nuvarande Borås kommun: Brämhult, Gingri, Rångedala, Toarp, Tärby och Åspered, I nuvarande Ulricehamns kommun: Fänneslunda, Grovare, Hällstad, Härna, Kärråkra, Murum, Möne, Södra Ving, Södra Vånga och Varnum.

Vaccinatörer m fl

I nämnda artikel skrev jag att man redan år 1813 införde frankeringsfrihet för vaccinnämnes försändande från vaccindepot till vaccinatörer runt om i landet, och att den frankeringsfriheten kom att utökas efter hand. När jag skrev dessa rader hade jag glömt ett brev som har funnits i min samling i 30 år, köpt på Sören Anderssons offent-

liga auktion den 5 mar 1994. Det stötte jag på kort efter det jag hade levererat artikeln till Filatelisten. Först nu förstår jag att ge brevet en ny och bättre tolkning.

År 1810 kom riktlinjer hur man skulle ordna med massvaccinering mot smittkoppor i Sverige. Sundhetscollegium utarbetade en handbok för vaccinatörer och försökte skapa en organisation för att alla skulle vaccineras. För att få fart på vaccineringen började man uppifrån med provinsialläkarna, de skulle vara ansvariga lokalt, sköta rapportering och ha tillsyn. Vaccinationsföreståndare skulle ha kontakt med prästerna i församlingen och upprätta listor över barn som fötts och som skulle vaccineras. Vaccinatörer skulle finnas i varje socken. Till det utsågs i första hand klockaren, senare folkskolläraren. Det ingick i hans arbetsbeskrivning. Det kunde också vara barnmorskan. Båda var anställda av socknen. Från år 1816 gjordes vaccinationen obligatorisk. Det tycks ha fungerat väl. År 1858 föddes 129 000 barn i Sverige, samtidigt vaccinerades 120 000 personer i hela landet. Varje person som vaccinerades noterades i husförhörslängden.

Vaccinationen blev framgångsrik. År 1976 kunde man sluta med allmän smittkoppsvaccination i Sverige och år 1980 förklarade Världshälsoorganisationen (VHO) denna hemska sjukdom som utrotad.

Redan år 1813 hade frankeringsfrihet beviljats för *vaccinämnes* försändande från vaccindepot till vaccinatörer runt om i landet. Den utökades år 1865 att gälla även till och från provinsialläkare. I juni 1872 bestämdes att portofriheten även skulle gälla *rekvisitioner av vaccinämnen*. I båda fallen gällde att breven skulle lämnas *öppna till posten och förseglas där*. Det gav motsvarande kontrollmöjlighet som för trycksaker men efterlämnade inga noteringar på breven. Här har jag inte sett något som uttryckligt säger vem som skulle betala för breven. Det sågs nog som ett allmänintresse, som löstes analogt med liknade fall där adressat med fribrevs-/tjänstbrevsrätt skulle lösa försändelserna med normalt porto men inte behövde betala aviseringsavgifter.

Brevet från Gottröra 6/7 1911 till Kongl. Medicinalstyrelsens Vaccin Depot saknar innehåll och avsändare. Det bör ha lämnats in öppet av folkskolläraren och granskats och förslutits av poststationsföreståndaren Gustaf Adolf Pettersson, som stämplade där frankeringen skulle ha suttit och försåg brevet med lösen 10 öre. Det var ordinarie inrikes brevpporto från 1/1 1885 till 31/5 1918. Lösenetiketter infördes den 1/7 1911 - så det är den första varianten och 6:e dagen. Den markerade en ny era. Det gör även den violetta lösenstämpelein som hade använts på Stockholm KE 1892 - 1911 för motsvarande ändamål. Nu kom den till användning för makulering när adressaten löste brevet med ett tjänstefrimärke.

Arbetsförmedling och andra samhällsviktiga institutioner

Så sent som vid sekelskiftet 1800/1900 fanns ingen offentlig arbetsförmedling i Sverige. Det första offentliga arbetsförmedlingskontoret öppnas den 1 oktober 1902 i Helsingborg, följt av Göteborg i november samma år. I Malmö, Stockholm, Lund och Sundsvall inrättades arbetsförmedlingar 1905, året därpå i Karlstad, Norrköping och Karlskrona.

Vid 1906 års riksdag bifölls en proposition om anslag av 15 000 kronor till "offentliga arbetsförmedlingsanstalter till bestridande av vissa utgifter för post, telefon och blanketter samt för åtgärder, som vore nödiga för att arbetsförmedlingsanstalterna i städerna skulle kunna betjäna kringliggande landskommuner med arbetsförmedling". Från och med år 1907 fick de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna samtliga sina

kostnader för postporto, telefon och blankettryck täckta av statsmedel.

Statsanslaget var blygsamt, men det skapade möjlighet att åstadkomma en enhetlig offentlig arbetsförmedling, som i princip skulle tjäna hela arbetsmarknaden. Genom detta stöd förstärktes också myndigheters och enskildas intresse att organisera nya arbetsförmedlingar. Så beslöt Östergötlands läns landsting redan år 1907, att en offentlig arbetsförmedling med huvudkontor i Linköping och 12 avdelningskontor på lämpliga platser skulle inrättas. Exemplet följdes snart av andra landsting,

Den 15 juni 1934 antogs en *Lag om offentlig arbetsförmedling*. Den ålade uttryckligen varje landsting och stad att anordna offentliga arbetsförmedlingsanstalter. Lagen föreskrev väsentligt gynnsammare villkor för statsbidrag än tidigare. Förutom, att liksom före år 1935, staten helt ersatte kostnaderna för postporto, telefon och blanketter, bestred den nu hälften av arbetsförmedlingsanstalts övriga utgifter.

Inför hotet av det andra världskriget, vid urtima riksdagen hösten 1939, beslutades en *Lag om tjänsteplikt*, som trädde i kraft den 31 december 1939. Lagen hade fullmaktskaraktär och kunde tillämpas vid krig eller krigsfara. Då den kom att tillämpas medförde den även ett provisoriskt förstatligande av arbetsförmedlingen från den 20 maj 1940. Vilket sedermera kom att permanentas och underkastas åtskilliga reformer som jag lämnar därhän. I samband med förstatligandet övertog staten hela kostnaden för arbetsförmedlingens verksamhet.

Arbetsförmedlingarna hade en omfattande korrespondens. Mycket sköttes med brevkort som var smidiga att hantera och lätta att besvara

och gick för lägsta portot. Brevhemlighet och personlig integritet var inget problem. För att inte belasta arbetssökande och arbetsgivare som avkrävdes tusentals svarsförsändelser befriades dessa från frankeringsplikt. Samtidigt ålades arbetsförmedlingarna att (med statliga medel) lösa försändelserna med gängse porto. Ingen aviseringsavgift e d krävdes. Reglerna liknade de jag har beskrivit ovan. Frankeringsfriheten trycktes på brevkorten med hänvisning till Allmänna Poststadgan, AP bilaga E eller AP paragraf 52:2. Mängden ankommande kort har resulterat i intressanta postala objekt som vi idag kallar samlingslösen. Samlingslösen frankerades ofta på det översta kortet i en bunt eller på kuvert i vilka postkontoret hade samlat upp de ankommande korten till ortens arbetsförmedling.

Motsvarande regler om frankeringsfrihet beviljades även hushållningssällskap och andra samhällsviktiga institutioner. De kunde åberopa AP i sin information om att försändelsen "Kan avlämnas till postbefordran ofrankerad".

Det här beskrivna skall inte förväxlas med att företag, som genom avtal med posten förband sig att lösa portot, kunde förse sina svarsförsändelser med likartade texttrutor. Även sådant resulterade ofta i samlingslösen, som dokumenterades på det sätt som visas här.

Avslutningsvis vill jag tacka Michael Hagström på Postmuseum samt Jan-Olov Edling och Lars Norberg som hjälp mig att få fram relevant information om Allmänna Poststadgan. Tack även till den närstående till min avlidne vän Kjell Arvidsson, som håller igång Kjells hemsida kjell.smult.com, där jag hittade illustrationerna Tjänstemannaförmedling, Hushållningssällskapet och Civilförsvarsbyrån. ●

giselher.naglitsch@gmail.com

Ett oanvänt kort för anvisning av arbetssökande, som skulle besvaras av arbetsgivaren. Detta var för e-postens tidevarv och vållade inga integritetsbekymmer.

Svarskort som hänvisar till "AP bilaga E". Postat Östersund 20/1 1949. Samlingslösen, överst i en bunt om 8 kort, 8x15 = 120 öre, korrekt brevkortsporto 1/4 1948 till 30/5 1951.

Var det många ankommande kort samlade posten dessa i ett kuvert och dokumenterad samlingslösen på detta. 3,10 avsåg 31 brevkort. Portot 10 öre gällde från 1/7 1919 till 31/3 1948. Det behövdes varken datumstämpel eller ortens namn. Svarsposten hämtades regelbundet från postkontoret.

Hushållningssällskapet hänvisade till "AP par 52:2" och använde kuvert för sin svarspost. Postat Kristianstad 29/8 1946, löst den 31/8. Samlingslösen specificerad på översta försändelsen i bunt: 30 å 20 = 6:-, 1 å -:15. Korrekt frankerat med 6,15. 20 öre gällde för inrikes brevporto 1/4 1944 till 30/5 1952. 15 öre gällde för lokalt brevporto 1/4 1945 till 30/5 1951. Det var nog därför brevet från Kristianstad låg överst i bunt av 31 brev.

Civilförsvarsbyrån hänvisade till "AP § 25:2" och använde kuvert för sin svarspost. Samlingslösen på översta försändelsen i bunt, 2,40 motsvarade 12 brev å 20 öre. Korrekt brevporto 1/4 1944 till 30/5 1952.

Allmänna Poststadgan bilaga E ger besked om en lång rad institutioner till vilka man kunde skicka kort och brev utan frankering. Runt det kan man bygga upp en intressant samling. Här visas inledningen årgång 1949.

Bilaga E.
(AP § 52:2.)

Uppgift

å myndigheter m. fl., till vilka vissa här nedan omnämnda slag av försändelser få avlämnas till postbefordran utan att postavgifterna gäldas vid avlämnandet (frankeringsfrihet).¹

—

Anm. Försändelser till de myndigheter m. fl., vilka betecknats med †, skola, när de utgöras av brev, avlämnas i öppet, med påskrift om innehållet försett kuvert, som tillslutes av postanstalten och förses med dess sigill.

Allmänna barnhuset i Stockholm, direktionen över, för vanliga samt assurerade och rekommenderade brev.

Arbetsförmedlingsanstalt (se Kungl. Socialstyrelsen).

Hurra,

hurra!

Med varma gratulationer vill vi uppmärksamma våra medlemmar som fyller år under januari och februari.

MARS

90 år

- 2 Olof Wiborgh, Sundsvall
- 28 Staffan Persson, Örnsköldsvik
- 29 Tore Gustafsson, Mjölby
- 31 Åke Sundequist, Skövde

85 år

- 2 Sven Karlsson, Värnamo
- 13 Björn Jonasson, Hestra
- 18 Jan-Åke Svensson, Diö
- 28 Anders Fridell, Stockholm

80 år

- 1 Werner, Mummelthey, Berlin
- 1 Kurt Wahlstedt, Uppsala
- 7 Håkan Ström, Örebro
- 16 Bo Kristiansson, Svalöv
- 20 Arne Sparrholm, Malmö
- 22 Lars Westerberg, Uppsala
- 24 Bertil Olsson, Lilla Edet
- 25 Paul Öhvall, Uppsala
- 26 Claes Söderberg, Årsta
- 28 Gert Brodén, Stockholm

75 år

- 3 Roland Malmsten, Kalmar
- 15 Jan Lundqvist, Linköping
- 23 Per-Olof Andersson, Halmstad
- 25 Olov Thunman, Sandviken

70 år

- 2 Leif Augustsson, Lindome
- 3 Kenneth Hegg, Göteborg
- 4 Leif Vidar Larsson, Uppsala
- 18 Sven-Olof Ask, Skara
- 21 Jan-Mikael Bexhed, Stockholm
- 28 Per Toss, Fristad

60 år

- 5 Urban Kling, Skara
- 7 Anders Moxness, Trångsund
- 25 Magnus Bergvall, Norrköping
- 31 Christer Boman, Kristianstad

50 år

- 8 Mats Bergwall, Linköping

Har du en fråga om frimärken eller vykort? Här bjuder vi in till ett kunskapsutbyte. Dryfta dina funderingar med oss, så tar vi dem bland våra medarbetare med målet att ge ett bra svar! Skicka in din fråga till redaktion@sff.nu.

Stämpelfråga

En av många saker jag samlar är hembygd Halland/ Halmstads kommun. En sak jag noterat är att det finns **VÄLDIGT** mycket lyxstämplat från Åled. Både på Tradera och Samla mera.

Min fråga är om det är rimligt eller om det finns någon som "sitter på en stämpel" och producerar nya lyxstämplar?

Jag har inte riktigt förstått vilka stämpel som används i Åled under vilken tid men det finns särskilt en stämpel som verkar vara **VÄLDIGT** vanligt förekommande.

Min fråga är om båda de stämpel-exempel på bifogade bilder kan ses som riktiga "lyxstämplar" eller om det finns anledning att vara tveksam till någon av dem?

Se bifogade bilder.

Niklas Andersson

Frågor & svar i Filatelisten nr 8 2023

I Filatelisten nr 8 frågade jag läsarna om Kölsillre Nst 33 daterad 2/5 1903 var en första-dags-stämpel.

Valter Skenhall svarade snabbt att Kölsillre öppnade poststationen den 1/5 1903 och verifierar det med att bifoga en kopia av Kungliga Generalpoststyrelsens Cirkulär Nr XVIII 1903.

Tackar för svaret och konstaterar att jag i alla fall har en väldigt tidig stämpel från Kölsillre, dock inte första-dag.

Med samlarhälsningar **Lars-Håkan Jonasson**

ANNONSPUSSEL

Nummer 1 – 2024

Från vilka av våra annonsörers annonser i tidningen är nedanstående bilder hämtade? Skicka svaret med namn och adress på ett vykort eller via mejl så att vi får lösningen **senast 20 februari**: SFF-Filatelisten, Glasfbergatan 8, 125 45 Älvsjö eller redaktion@sff.nu.

A

B

C

D

1:a pris:

Norska Postens årsbok 2016.

2:a-3:e pris:

En trisslott vardera.

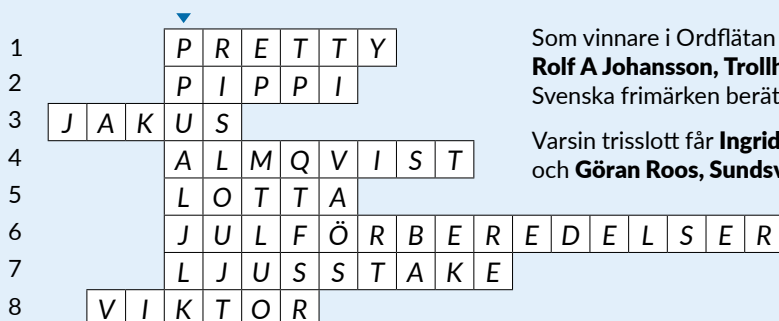

Lycka till!

Vinnare och lösning presenteras i nästa nummer.

Vinnare i

ORDFLÄTAN nummer 8 - 2023

Som vinnare i Ordflätan nr 8 utses

Rolf A Johansson, Trollhättan, som får boken Svenska frimärken berättar, Postnords årsbok 2015

Varsin trisslott får **Ingrid Thalwitzer, Halmstad** och **Göran Roos, Sundsvall**

Rätt svar:

Ordet blir **JULKLAPP**

Stort grattis!

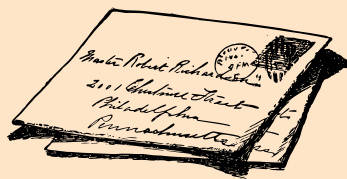
Samarbete om digital utveckling med Norsk Filatelistforbund

Ett samarbetsavtal mellan SFF och Norska förbundet har ingåtts

Avtalet innebär att bägge förbunden kommer använda samma leverantör för sina hemsidor vilket på sikt kommer ge bägge förbunden kostnadsfördelar. Dessutom donerar SFF sin hemsida till det Norska förbundet. Detta innebär att vi tillsammans kan beställa ny funktionalitet mm till lägre kostnad i framtid. Inom kort kommer personal i det norska förbundet utbildas om hur man sköter hemsidan.

Diskussioner pågår även om att sälja varandras medlemskap, litteratur m m. Det

finns många i respektive land som samlar det andra landet och det är inte helt lätt att bli medlem när plattformarna hittills varit olika. Så småningom planeras samarbetet/plattformen utökas till de andra nordiska länderna.

MARKNADSPLATSEN

SÄLJES

Brevklipp Sverige 900 gram, 80 kronor vid förbetalning personkonto Nordea 380608-5951, Bertil Malm. Även andra länder. Frimärken häften Norden.

Som ni läsare kan se har nya småannonser nästan uteblivit, redaktionen har fått några manus till kommande nummer. Naturligtvis har vi funderat på orsaken till att nya manus inte skickats in och fastnat för den enkla förklaringen att ni annonsörer inte fått nya talonger med utskicket av medlemsfakturan då den skickats digitalt.

Sänd in era annonsmanus enligt de regler som framgår i texten nedan, med ert namn och medlemsnummer så skall vi hålla ordning på vilka som sändt in och hur många.

Manus till småannonser i nummer 2 2024 skickas till SFF-Filatelisten, Glasfibergatan, 125 45 Älvsjö eller till redaktion@sff.nu senast **15 februari**

Förskottsbetalning sätts samtidigt in på bankgiro 581-6772 Sveriges Filatelist-Förbund.

Pris annons för privatpersoner: 100 kr för 5 rader (cirka 150 tecken inklusive mellanrum). För längre annons debiteras 100 kronor för fem nya rader.

4 gratis småannonser á 5 rader + kontaktuppgifter per år för medlemmar! Markera om annonsen ska ligga under **bytes**, **köpes**, **säljes** eller **övrigt**. För stav- eller slarvfel ansvaras ej.

Är du medlem har du rabatt
på annonsering hos
Samlamera
(samlamera.sff.nu) och Tradera!

TRADERA

Frimärks- och vykorts-mässa

Save the date!

7 september kl. 10–17

Aggarpsskolan, Svedala
www.sufs.se/sis

**Stamps
in Svedala**

Bli medlem i SFF

Detta ingår i ett medlemskap hos Sveriges Filatelistförbund:

- Filatelisten åtta gånger per år med ny layout och nytt innehåll.
- Gratis småannonser i tidningen.
- Annonsering på förbundets köp- och säljsajt Samlamera.
- Rabatt på Michel online och Facit-kataloger samt övrig litteratur.
- Möjlighet att delta i förbundets kurser och seminarier.
- Rätt att ställa ut på utställningar.
- Rabatt på Tradera!

Gå in på filatelisten.se/medlemskap

På SFF:s hemsida
www.filatelisten.se
 hittar du den senaste informationen.

URVALSHÄFTEN

Urval sänds till såväl enskilda som föreningar. Varje månad får du en sändning bestående av ca: 30 st urvalshäften med frimärken från de länder du har valt. Ca 3.000 urvalshäften från hela världen finns i lager. Inget köptvång! Även inlämnare är välkomna.

SVERIGEPRISLISTA

Komplett 31-sidig prislista över svenska postfriska och stämplade frimärken 1855–2023 till låga priser.

www.frantzideal.se

IDEAL Frimärksurval, Mältarevägen 49, 342 35 Alvesta,
 Tel: 070-248 93 60, E-post: frantz@telia.com

YSTAMPS - 2024

Frimärks- & vykorts-mässa

Lördagen 27 april kl. 10-15

Bollhusparkens idrottshall, Jennygatan 6, Ystad

För mer information och lista över handlare:

www.ystadsfilatelistforening.se

VÄLKOMNA!

Ystads Filatelistförening

Auktion 10 mars

Beställ en tryckt katalog eller se på internet ca 18 000 objekt

Frimärken köpes, större samlingar, rabatthäften m m

www.jarlvik.com

Björn Jarlvik Filateli / Stockholm
 Tel 070-650 49 26, bj@jarlvik.com

Näsbypark Centrum, Täby

Samlarmässa lördag 9 mars kl.10 - 15

Frimärken, brev, vykort, mynt mm.

www.norrphil.se

Fri entré. Välkomna

Norrtälje FK och Norrorts FF

UPPSALA FILATELI HB

Ring **0768687807** för öppettider

Se även: www.facebook.com/upsalafilateli

Butik: Väderkvarnsgatan 35A Uppsala

dag.ekdahl@gmail.com **KÖPER/SÄLJER**

FRIMÄRKS-NETTO **frimarksauktioner.se**
15:e udda månader
AUKTIONER **SAFE**
Butik och Postorder sedan 1968
Frimärks-Netto / SAFE Album safealbum.se
Bruksgatan 30, 252 23 Helsingborg, Tel 042-14 49 82

AROS FRIMÄRKEN AUKTIONER

INLÄMNINGAR MOTTAGES

WWW.AROSFRIMARKEN.SE 0733-763536

www.norsten.com

Besök min webbsida och se mina specialofferter och prislister.

SVERIGE, ISLAND, DWI, GRÖNLAND m.m.

Karl A. Norsten AB

Box 1069, 181 21 Lidingö, Tel. 08-767 08 61 karl@norsten.com

www.unidafi.com

Frimärken och häften. Norden och DVI. Plastfickor, Hawid och Klämfix.

Unidafi AB

Besök www.filatelisten.se
för senaste information.

FACIT
stamps

Mer än bara kataloger!
Nya frimärkserbjudanden
varannan vecka, stort lager
Sverige ** & mycket annat.

040-25 88 55 www.FACITstamps.se

Hundratusentals frimärken
från de flesta länder och
motiv. Skriv/ring till oss och
ange ditt samlarområde

Beställ en
"personlig prislista".

www.mimir.se
(associerad med AB Philea)

Svartengatan 6 NB, Stockholm • 08-381323 • stamps@mimir.se

CONTENTA FRIMÄRKEN AB

Tomtebogatan 17, 113 39 Stockholm Tel: 08-6113651

Se prislista på www.contenta.se

contentastamps@hotmail.com

Vad finns på
www.nordfilateli.se?

NORD-FILATELI HB

SAMLARMÄSSA I FALKÖPING

Folkets Park

lördagen den 2 mars kl. 10.00 – 15.00

FRIMÄRKEN & VYKORT

20-talet handlare • lotterier • servering

Floby och Falköpings
filatelistföreningar välkomnar

Entré 20 kr

Foto: Pascal Ohlmann, Pixabay

Frimärksemissionen Gustaf V i Medaljong

” Det kan ibland vara oklokt att påstå att man har skrivit det definitiva verket om ett visst ämne, men frågan är om Fredrik Nilsson inte har lyckats med just detta *Christer Brunström*

Upplaga 200 (kommer inte att tryckas fler) • 296 sidor
• Trådbunden, 210x297 mm med hårdpärm, inlaga 90g/m2 obestruket papper, 4+4 färger.

Pris SEK 700 plus frakt SEK 126 inom Sverige eller SEK 230 till övriga världen.

Beställ nu till nordisk@filateli.se med förhandsbetalning:

- SWISH **123 685 47 98**
- Bankgiro **5478-2925**
- IBAN & BIC **SE36 9020 0000 0902 5526 1227 / ELLFSESS**
- PayPal nordisk@filateli.se. Tillkommer SEK 50 i avgift.

Nordisk
FILATELI

Internationell auktion

19-22 mars

Från Australien 1840!

Vitt gummi

Höjdpunkter:

"The Beautiful Collection" Sverige 1855-1872
Professor Ringertz, Island tjänstebrev
Gordon A. Hughmark, Skandinavien
Dr. Ulf Sjögren, Nova Scotia & New Brunswick
Klassiskt Danmark & Danska Västindien
Orla Nielsen, Island del I

www.postiljonen.com

I mitten av februari finner du mer information på vår hemsida om kataloger, visning och budgivning, eller kontakta oss på stampauctions@postiljonen.se

AuctionHouse international

Stolt sponsor av:

Postiljonen

We value your collection

